

VALLOMÁSOK

VALLOMÁSOK

Harminchárom jeles magyar kortársunk
gondolatai anyanyelvünkről

Összeállította és szerkesztette

GRÉTSY LÁSZLÓ

ANYANYELVÁPOLÓK SZÖVETSÉGE
TINTA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2009

AZ ÉKESSZÓLÁS KISKÖNYVTÁRA 11.

Sorozatszerkesztő:
Bárdosi Vilmos, Kiss Gábor

Első kiadás, 2009

ISSN 1786-4925
ISBN 978 963 9902 34 3

© A szerzők, 2009
© Grétsy László, Halász Péter 2009
© TINTA Könyvkiadó, 2009

Kiadja a TINTA Könyvkiadó, Budapest
A kiadásért felel: a TINTA Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Mandl Orsolya
Borítóterv: Heiszer Csaba
Tördelés: Bagu László

Minden jog fenntartva.
A jogtulajdonosok engedélye nélkül
a mű sem részleteiben, sem egészében
semmilyen eljárással nem reprodukálható.

TARTALOM

ÚTBAIGAZÍTÓ E KIS KÖTET MEGSZÜLETÉSÉRŐL	7
Andrásfalvy Bertalan	11
Benyhe János	15
Bózsöny Ferenc	19
Faragó Laura	21
Fekete Gyula	27
Freund Tamás	31
Gömöri György	33
Görgey Gábor	35
Hámori József	37
Hiller István	39
Jókai Anna	41
Juhász Judit	45
Kornis Mihály	49
Korzenszky Richárd	51
Lackfi János	55
Lator László	59
Lukács Sándor	61
Makovecz Imre	63
Monspart Sarolta	65
Nádasdy Ádám	67
Nagy Bandó András	71
Pálinkás József	73
Péntek János	77

Pusztay János	81
Ráday Mihály	85
Schmitt Pál	89
Sediánszky János	91
Szakonyi Károly	95
Szinetár Miklós	99
Szokolay Sándor	101
Tandori Dezső	103
Temesi Ferenc	105
Vasy Géza	107
A KÖTET SZERZŐI	111

ÚTBAIGAZÍTÓ E KIS KÖTET MEGSZÜLETÉSÉRŐL

Az idei év, 2009 emlékezetes, legalábbis számontartásra érdemes esztendő minden magyar ember számára. Kétszerezsen is az. Egyrészt azért, mert a Magyar Köztársaság Nemzeti Emlékezet Programjáról (2004–2010) szóló, 1127/2003. sz. kormányhatározat 2009-et a magyar nyelvújítás vezéralakja születésének 250. évfordulójára emlékezve **Kazinczy-emlékévnek** nyilvánította, másrészt pedig mert a Ballasi Intézet ehhez kapcsolódó kezdeményezése nyomán a kulturális és oktatási miniszter ezt az évet **A magyar nyelv éve** elnevezéssel is felruházta, s ilyen módon is kiemelte, talán annak is köszönhetően, hogy A Magyar Nyelv Múzeumában, amelynek a hivatalos megnyitőünnepsége az elmúlt évben volt Széphalomban, ez évben nyílik meg A magyar nyelv múltja, jelene és jövője című, nagy érdeklődéssel várt állandó kiállítás.

Mivel az említettek következtében – egyébként teljesen megérdemelten – az egész évben megkülönböztetett figyelem irányul a magyar nyelvre, két civil szervezet, az *Anyanyelvőpolók Szövetsége* és a *Honismereti Szövetség* elhatározta, hogy közösen két kérdéssel fordul a világ magyarságának számos olyan jeles személyiségéhez, aki megítélése szerint íróként, művészként, tudósként, közéleti személyiségként felelősséget érez anyanyelvünk iránt. A két szövetség elnöke azt kérte a válaszadásra felkért személyektől, hogy a megkérdezettek vagy mind a két kérdésre válaszoljanak (az elsőre az 5000 karaktert lehetőleg nem túllépve, a másodikra pedig lehetőség szerint csupán egyetlen – természetesen inkább összetett, mint egyszerű – mondat erejéig), vagy ha számos teendőjük miatt még erre sem találnak

módot, akkor legalább a másodikra, az egymondatos választ kívánó kérdésre küldjük el válaszukat.

A felkértek közül harminchárman válaszoltak kérdéseinkre. Közülük huszonheten mindkettőre, hatan pedig, élve javaslatunkkal, csupán a másodikra. Jobbára valóban azért csak arra, mert tengernyi elfoglaltságuk nem tette lehetővé, hogy a bővebb választ kívánó első kérdésünkre is feleljenek.

Mindazoknak, akik megtiszteltek bennünket válaszukkal, ezúton köszönjük meg, hogy a magyar nyelvről, anyanyelvükről szóló, egytől egyig tanulságos, értékes gondolataikat megosztották velünk, a kérdések föltevőivel, s egyúttal megosztják majdani olvasóikkal is.

A felkértek közül néhányan különféle okok miatt nem tudtak eleget tenni kérésünknek, de köszönjük, hogy ezt meg is írták nekünk. Sajnos, azt is tudomásul kellett vennünk, hogy az általunk felkérteknek mintegy negyede nem reagált felkérésünkre. Bár válaszaikkal kiadványunk minden bizonnyal még gazdagabb lett volna, hallgatásukért, kérésünk figyelmen kívül hagyásáért sem okunk, sem jogunk nincs neheztelni rájuk. Természetesen nem is tesszük ezt.

Olvasóink kellő tájékoztatása végett illőnek érezzük itt, a bevezetőben is közzétenni azt a két kérdést, amelyet az ötven általunk kiválasztott jeles személyiségnek feltettünk. Íme:

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

A kapott válaszokat a kérdés(ek)re felelők betűrendjében, bármilyen érdemi változtatás nélkül közöljük, minden esetben idézve a kérdést is, amelyre választ kaptunk.

Úgy véljük – s erősen azt reméljük –, hogy ez a Kazinczy-émlékévben s egyúttal A magyar nyelv évében megjelent kis kötet, túl azon, hogy megszívlelésre méltó, értékes gondolatokat tartalmaz anyanyelvünkről, azt is tudatosítja minden olvasóban, hogy anyanyelvünk az egyik legnagyobb nemzeti kincsünk, országhatárokon is átívelő, legfőbb nemzetösszetartó erőnk.

Halász Péter

A Honismereti Szövetség
elnöke

Grétsy László

Az Anyanyelvápolók
Szövetségének elnöke

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évből anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

A kérdés kényes, mert a nyelv mindenkor tükrözi az azt beszélők társadalmát, egymás közti kapcsolatainak minőségét. Anyanyelvünk állapota az ország állapotához hasonló. Úton, útfélen, vasúti töltések oldalán, falusi dűlőutak mentén, köztereken, a fővárosban és vidéken, házunk előtt a takarítatlan járdákon, virágos ligetekben, műemlék épületek előtt: törmelék, szemét, rohadó hulladék, eldobott palackok, műanyag cafatok.

A közbeszédben, de még a nyomtatott írásokban sincs gátja, elvi akadálya a mocskos jelentésű szavaknak. Az irodalomban, színpadon, politikai beszédekben gátlástalanul használják még a kisiskolás leánykák is sokszor ezeket, megtűzdelve ismétlődő „közönséges” kötőszavakkal. Nincs elv, egyetértés a szavak válogatására. Divat jól megértett vagy csak sejtett értelmű idegen szavak használata még tudományos és közérdekű szövegekben is, pedig lennének rájuk magyar szavak is. Beszéd közben a beszélő mintegy félve a szavak közti szünet csendjétől, mely alkalmat adhatna a hallgatóknak arra, hogy azt gondolják, a beszélőnek nincs több mondanivalója és valaki közbevághatna, állandóan ö, ö, ö, e, e, e mekegéssel kapcsolja össze a szavakat, teszi folyamatossá a beszédet. A nyelvünket régóta jellemző, régi népdalainkhoz hasonló, „ereszkező” hangletéssel szemben ma divat felvinni a mondat végét a magasba, és a ragokra tenni a hangsúlyt. (Talán

a svédek beszélnek így manapság.) Különösen politikai beszédekre volt ez igen jellemző a közelmúltban, de még rádióbemondók és riporterek is beszéltek így. (Ma mintha csökkenne ez a módi.) Tanárok, „szakemberek” tették neveltségessé a nyelvművelést mint elavult, ósdi gyakorlatot. A szabadság nevében tiltakoztak, a szókimondás erényére hivatkozva, de ezt nem az igazság, csak az eddig helytelenített, ízléstelen szavak kimondására vonatkoztatták. Tehát nemcsak a nyelvvel van baj, hanem az emberi kapcsolatokkal, egymás, a hagyomány, az igazság, a szép, az erkölcs elfogadásával. Baj van a társadalmi tőkével.

A nyelv gondozásával mint a társadalmi kapcsolatok és a gondolatok kifejezőjével, a mindenkori műveltség legfontosabb részével mindig is tudatosan törődnünk kellett. Fontos volt az írástudatlan nép számára is. A szép, találó, a lényegyet legjobban kifejező szavak átlagosnál buzgóbb keresése, megtalálásának igyekezete nem egy néprajzi csoportunkat jellemezte a múltban. Baksay Sándor emlegeti a „mézös beszédű” ormánsági és a sárközi magyarokat a 19. század végén, akik nemcsak a szavakat és kifejezéseket válogatják meg, hanem a szavak szép kiejtésére is törekednek. A nyelvvel való játék, a benne rejtőző gazdagság játékos kihasználására, az évődésre, az azzal való gyönyörködtetésre építette nem egy erdélyi író elbeszéléseit, mint például Tamási Áron. Ma is elgyönyörködtethet minket egy kisgyerek őszinte, szokatlan nyelvi leleménye, esetleg éppen félreértve a szó megszokott jelentését, melyet, mint a gyermekrajzot, egy felnőtt, nagy művész akarva sem tud megismételni. Igen, a nyelvet művelni kell, amint művelni és építeni kell a megtartó emberi kapcsolatokat, egymással, a természettel és a Teremtővel is. Ehhez a legrégebbi, és legeredményesebb út a költői alkotások megismerésén keresztül visz. Ehhez hallgassunk sok népmesét, mondákat, dalokat, tanuljuk meg őket, legszebben magyarul író költőink alkotásaival együtt.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Szólj meg – és én megsejtem abból, mennyire vállaltad fel ajándékba kapott magyarságodat, mennyire becsülsz meg a másik embert.

BENYHE JÁNOS

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Ha magyar nyelvünk mai állapotát, esélyeit latolgatjuk, talán nem túlzás, ha megállapítjuk, hogy még sohasem forgott a mainál nagyobb (élet)veszélyben a nyelvünk. Igaz, egész közép-európai létünk (nyelvi) ostromállapotban telt el. Nemcsak a szomszédság, a tőlünk nyelvileg és kulturálisan teljességgel idegen indoeurópai környezet, az ezeréves latin és az ötszáz éves német hatás természetes mállasztó ereje fenyegette a mi másféle nyelvünket, hanem birodalmi (josefinista, közigazgatási) nyelvpolitikai törekvések is. Azoknak azonban sikeresen ellenállt művelt tollforgatóink, „a nemzet napszamosai” (ekhós szekéren didergő-izzadó színész-csepűragóink), hazafias nemességünk, de főleg a föld népe, parasztságunk egészséges önvédelmi ösztöne és a belőle sarjadó, magas színvonalú iskolai oktatásunk és tudományos életünk. És ha ez a német nyelvi nyomás volt is a legpusztítóbb hatással a magyar nyelvhasználatra és nyelvszemléletre, főleg a mondatnunkra, a szórendünkre, el kell ismernünk, hogy, mégis, paradox módon, a nyelvi önvédelemre is a német mutatott hosszú ideig biztató példát: minden új fogalomra, találmányra, jelenségre *német* szót alkotott. Nem is említve most az olyanféle jótéteményeit, mint a nekünk hiányzó, de a németből (tükrörfordításban) kölcsönzött, nélkülözhetetlen szavaink, így a *háztartás*, a *kinéz valahogy* stb.

Manapság más pennával írunk. (Különben nem csak minálunk. Mindinkább globalizálódó világunkban már min-

den „nagy” nyelvre is nyomasztóan hat korunk latinja, *lingua francája*, közvetítő nyelve, az angol. Ha semmilyen idegen nyelvet nem ismerünk, csak ezt az egyébként rendkívül képlékeny és kifejező, gazdag nyelvet, biztosak lehetünk benne, hogy igencsak „mindenütt” elboldogulunk vele. A német is megadta magát neki, alábbhagyott az önvédelme. Ma már csak a francia áll a vártán, de már nem is annyira a régi rangját, inkább csak „hamisítatlan” minőségét, a *szavaít* védelmezi az angol ellenében.)

Újabb terheket rakott a magyar nyelvre ez a globális módi. Félő, hogy meg is rogyan alattuk. Mert nem csak azok a terhek, és nem csak kívülről nehezdednek ránk. Belső támaszaink is meginogtak. Kiapadóban a nyelvi-társadalmi tartalékaink. A magyar kiadású, de nemzetközi mintát követő neo-poszt-ultraliberális szellem és érdekcsoport hálálra ítélte a magyar falut, a parasztságot (és részben a munkásságot), a hagyományos műveltséget, az anyanyelv-oktatást, a történelmi és így a nemzettudatot. Szakmai rohamcsapata is van ennek a hetyke kulturális nemzetköziségnek: az egyetemi, sőt, akadémiai berkekben handabandázó leltárbiztos-nyelvészek (és az irodalom mint nemzeti létbizonylat iránt tüntetően közömbös irodalmárok). Hogy kik azok a leltárbiztos-nyelvészek? Azok, akik csak szenvtelenül tesznek-vesznek a „nyelvi tényekkel”, csak közönyösen nyilvántartják őket, de nem érzik magukénak az anyanyelvünk ügyét, még az iskolai nyelvhasználatba sem tűrnének „beleszólást”, mert pusztán (egyéni) emberi jognak tekintik a nyelvhasználatot, és a nyelvközösség szakadatlan, befolyásolhatatlan – és nem is befolyásolandó – alkotó munkája eredményének vélik a nyelvet, „úgy, ahogy van”. Így nemcsak hasztalannak, hanem emberjogokba gázoló tevékenységnek is tartanak mindenféle nyelvápolást, nyelvvédelmet. Mi más ez, ha nem az oktatás, az iskola lebecsülése? Vajon nemcsak a magyart tüntetik ki ezzel az eltökélt, majdnem azt írtam, buzgó közönynyel (bocsássák meg most ezt a szándékos *contradictio in adiectót*), hanem ugyanígy vonatkoztatják ezt, mondjuk,

az ír-kelta vagy a corni nyelvi reneszánszra, vagy a félholt bibliai héberből – az oktatás és nyelvújítás segítségével – új, dicső és korszerű életre bűvölt ivritre is?

Mit kockáztat ez a nyelvi közöny? Röviden: a nyelvközösségünk pusztaságát. Politikai kalandorok „jóvoltából” túrheterogénül megosztott, meghasonlott nemzet lett a magyar. A tömegtájékoztatás, főleg a mindent elöntő látványkultúra miatt meg már-már gúny tárgya lett nálunk a magyar múlt, sőt, szinte elvesztett a népünk történelmi tudata és vele a nemzettudata.

Egybetartozásunk utolsó, még megmaradt tudatkötéléke az anyanyelvünk. Kegyelem ennek a tudatkötéléknek!

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Vallom Kosztolányival, hogy nincs fontosabb tény az életben, mint az, hogy magyarul érzek, gondolkodom és beszélek, és mindannak ez a tény a kerete, amit úgy is mondhatunk, hogy lélek vagy személyiség.

BÓZSÖNY FERENC

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Amióta eszemet tudom, a világ legtermészetesebb részeként sajátítottam el édes anyanyelvünket, és a gondviselés különös kegyelmeként lehetőségem volt fél évszázadot meghaladóan csiszolni, továbbfejleszteni és az elektromos médiumokon keresztül honfitársaimnak továbbadni.

FARAGÓ LAURA

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

2009. február 21-én, Rábapordányból utazom – szereplésem után – Budapest felé. Sofőrünkre bízom magam, majd egyórás szundikálás után, kitekintve az autóból, tájékozódnék; hol is vagyunk, hol is tartunk, vajon mennyi még az idő hazáig? Az út menti kivilágított épületeket keresem, de az éjszakai sötétségben csak a neon-reklámok láthatók:

World Wide Rent a Car; Carglass Belron; EN-WORKS; Bank Systems Services; Tipexpo Kft.; Euroleasing Zrt.; Direkt Marketing; Shopguard Kft.; Sharp Super Service; Flowserve, Mono, Dickow D-Tech Kft.; TROX AUSTRIA GmbH; Vaillant Centrop-Service; Webasto Feel the drive...

– Hogy milyennek érzem most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát? És a magyarság megmaradásában betöltött szerepét? – Ilyennek!

A Masszi Kiadónál jelent meg 2003-ban *Szüülőföldem, zengő anyanyelvem* című könyvem, melyet Domokos Pál Péter emlékének ajánlottam. A könyv mottója:

„Meleg szeretettel függj a hon nyelvén! Mert haza, nemzet és nyelv, három egymástól válhatatlan dolog; s ki ez utolsóért nem buzog, a két elsőért áldozatokra kész lenni nehezen fog.”
(Kölcsey: Parainesis)

Fülemben cseng Németh László hangja (most jelent meg életéről – leányai jóvoltából – egy DVD): „...az én népem lesz az egyetlen, amely csak a nyelvében élhet.”

És álljon itt özv. Ady Lajosné pár sora – hiszen az idei Kazinczy-év mellett Ady-év is van (kilencven éve halt meg a költő) –; *Akiről a mindszeinti levelesláda beszél* című visszaemlékezéséből:

„Már kislány koromban hallottam az Ady-fiúkról, Endréről és Lajosról; Ők Érmindszenten laktak, mi tőlük négy kilométernyire, Érszentkirályon. [...] A mi portánkon ugyanazon a magvas tisztaságú szilágysági nyelven beszélnek, ugyanazt a károligáspáros Kálvin-hitet vallják, mint valamikor az Adyékén. Ez pedig azt is jelenti, hogy életfelfogásban, gondolkodásban, régi eszményekhez való ragaszkodásban – nagyjából – az ő portájuk, s a mienk, igen kevésbé különbözött.”

Milyen szépen fogalmaz Ady Lajosné; a gondolkodást, a régi eszményekhez való ragaszkodást – a magvas tisztaságú szilágysági anyanyelvvel hozza összefüggésbe!

Az éjszakai autóútra gondolva – s a reklám-látványra emlékezve – szégyellem magam! Hát, hol itt a magyar? És hol vagyunk mi?!

Kölcsey Ferenc írja (*A Magyarokról* című jegyzetében):

„A föld, melyen sátorát felütötte a magyar, őseinek vérével szerzett föld vala. Kedves tehát, mert drágán vásároltatott.”

Avagy idézzük Kodály Zoltán töprengését (pár száz évvel későbből):

„Tudunk-e Európa és Ázsia kultúrája között nem ide-oda hányódó komp lenni, hanem híd, vagy talán mind a kettővel összefüggő szárazföld. Ez a feladatunk elég volna újabb ezer évre.”

Anyanyelvünk ügyében tovább pörgetem szellemi kaleidoszkópom; a moldvai csángó Lakatos Demeter – négy elemít végzett, azt is román iskolában! – így versel:

Nem tudtam hogy kültü ledni!
El kell felejteni edni.
Álmodban is verset rágni
Mert a gondod csak, hogy írni!
[...]
Keresed semmibe sziépet
Vigasztald versvel a niépet!
Nem tudtam hogy versben miéreg
Szíp virágban áll rút fiéreg.

Lakatos Demeter, a román nyelvi közegben élő moldvai csángó géplakatos honnan tudta?, kitől tanulta? a Németh László-i etikát: „Azon túl, hogy írás: erkölcs.”

Föllapozom – taláломra – válaszomban már említett könyvem 67. oldalát, a Chicagóban élő költő Makkai Ádám meséli:

„Nagyon jól tudtam németül gyerekkoromban, mivel szüleim borzasztó elfoglalt emberek voltak, és fölvettek egy osztrák nőt, hogy pesztonkázzon... akivel szemben én rettenetes ellenállást tanúsítottam. Állítólag két- és hároméves korom között ráztam a gyerekágyat és azt üvöltöttem, hogy nem akarok németül aludni! Körülbelül hatéves koromban Kodolányi János egyszer telefonált, anyámat kereste, és mesélik, hogy a következőképpen válaszoltam: <én fátyok a gyerek az anyukától>! Erre Kodolányi azonnal fölhívta anyámat, és azt mondta, szégyen és gyalázat, hogy az *Anyanyelve* magyar szerzőjének, Ignác Rózsának a gyereke így beszél magyarul! Hát nem süllyed el? Hogy lehet ilyet csinálni? Anyám erre rettenetesen megriadt, kirohant a városba, és megvette Benedek Elek *Magyar mese- és mondavilágának* tíz kötetét, és hazahozta. Attól kezdve minden este egy teljes órán át székely tájszólással olvasta nekem a magyar mese- és mondavilágot. A történet

úgy folytatódott, hogy körülbelül nyolc hónap múlva jön a postás, én nyitok ajtót, s anyám a következőt hallja: <Hát te hun jársz itt, ahol a madár se jár?>” (Siető képzelet)

Avagy hadd idézzem fent említett könyvemből Nagy Gáspár „meséjét” (67. oldal):

„Pannonhalmáról annyit kell azonban még mondanom, hogy én büszke pannonhalmi diák voltam és vagyok, mert a történelemnek a levegőjét ott éreztem meg igazán! Ott van az ezerezstendős magyar múlt a kövekben, építészeti stílusokban, és mélységesen igaz – ahogyan öregszem, egyre inkább érzem –, amit akkor *Veres Péter* beírt a főkönyvtár vendégkönyvébe... nekünk még érettségien is tudni kellett egyik tétként: *Pannonhalma a művelődéstörténetben*. Tudnunk kellett Veres Péter 1967-ben bejegyzett sorait: Jólesik szegény magyarnak ezer évre visszagondolni!” (Szívoldal)

És meg kell még említenem Beke György számomra drámai megállapítását (ugyaninnen, 25. oldal), amelynek lényege, hogy a nyelvváltás önmagában még nem volna tragédia, de az már égbekiáltó, hogy ugyanakkor kultúra-vesztéssel párosul! És ezt kevesen tudják!

„Nagyon érdekes dolog, hogy az elrománosodott csángóknak nincs folklórjuk. Tudniillik, a folklórt nem lehet átvinni egyik népből a másikba! A népzene és a folklór mindig az anyanyelvhez kötődik. Tehát ha a csángók nyelvet váltanak, azzal még nem veszik át a román folklórt! Mert tudják és érzik, hogy az nem az övék! Tehát ilyen szempontból az asszimiláció – bármely nép esetében – végtelen lelki szegénységgel jár együtt: bár átveszik az új nyelvet, de zene nélküli, kultúra nélküli emberekké válnak!” (Havasok és ősforrások között)

S hogy ne csak erdélyi, hanem felvidéki író is szerepeljen felsorolásomban – hiszen fontos üzenetet küld számunkra –, Gál Sándort idézem (240. oldal):

„Emberi és írói tapasztalatom az, hogy az emberiség történelméből és irodalmából (mintegy ötezer évre visszamenőleg) mindig az maradt meg, ami folyamatosan használható volt minden nemzedék számára, és amit leírtak! Tehát, amit nem írtak le, az elveszett... Találtam félredobva olyan pásztorbotot, amelynek akkora rangja volt, hogyha a pásztor bement a kocsmába, akkor a támaszkodó botnak külön két deci bort rendeltek! Megérdemelte a bot – külön! – a két deci bort. Persze, azt is a pásztor itta meg (mert a bot az nem olyan részeges)... Ezeket is le kell írni, mert ha nem írjuk le mindazt, ami egy közösség életéhez hozzátartozik, ha nem örökítjük meg a teljes valóságot, akkor az elvész.” (Harangok kivágott nyelvvel)

A szívem vérzik a magyar nyelv (s egyben a magyarság pusztulását látva), amikor ilyen csodálatos kijelentéseket olvasok II. János Pál pápától (megjelent Grzegorz Lubczyk: *Többszólamú Magyarország* című interjúkötetében):

„Biztosítani szerettem volna benneteket arról, hogy igyekeztem egy keveset elsajátítani a magyar nyelvből, amely szép, de keskeny nyelv. Olyan keskeny, mint a Mennysországi kapuja. Ez egyúttal prófécia is minden magyar számára. Ha a ti nyelveitek olyan nehéz, mint a Mennysországba való bejutás, akkor azok, akik e nyelvet beszélnek, át fognak tudni menni azon a kapun, amit tiszta szívemből kívánok nektek...” (Elhangzott Budapesten, az 1991. aug. 16–20. között lezajlott magyarországi zarándokútja során)

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Anyanyelvegyház!

FEKETE GYULA

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Van néhány dolog, amelyben egyszemélyes bojkottot hirdettem magamnak. A taxisblokádnak után olykor kilométereket gyalogoltam éjszaka; nem ültem taxiba 15 évig. Egy másik bojkottom idén májusban lesz 12 éves. Bámultam kifelé a körúton, a villamos ablakán, s a cégtáblák, a portálok látványától hirtelen olyan érzésem támadt, hogy ez nem is Magyarország. Azóta nem lépek be olyan üzletbe, amely már a bejáratánál szembeköp.

Pár nappal ezelőtt egy írásomban Petőfit idéztem:

A magyar magyarnak lenni
Elfeled vagy szégyenel –
És az ily elkorcsosult nemzet
Életet nem érdemel...

Raksányi Gellért felindult hangján hallom vissza ezt a pár sort is, mintha szándékoltan hagyta volna ránk örökül.

Már akkor is tetvesedtünk? Petőfi korában?

Vagy még előbb: Rákóczi korát kihagyhatnám kurucokkal, labancaival?

Mátyás királyig bizonyosan visszalapozhatnék a magyar történelemben, ha azt igyekeznék felderíteni, mi a magyarázata, hogy olyan szavakat, megnyilatkozásokat, példázatokat, amelyek mindenütt a világon a legtermészeteseb-

ben mindennaposak, nálunk egy undorgó szájmozdulattal „magyarkodásnak” szokás minősíteni. Mondok egy példát, a témához illőt: Lőrincze tanár úr is bizony megkapta a megrovást „íz-es-magyaros” jelzője miatt.

No igen, azt a valamikori „szabad demokrata” ifjú gyülekezetet is nehéz volna elképzelni bárhol másutt a világon, amely üvöltve tiltakozott a „magyar” jelző ellen, amikor a szónok „kedves magyar testvéreimnek” szólította őket. A hetvenes évek elején, közgazdász egyetemisták öszszejelvetelén egy felszólaló fejtegette, milyen időpocsékolás a magyar nyelv, nyelvtan oktatása az iskolákban, mennyivel célszerűbb volna valamilyen világnyelvet tanítani helyette, hiszen előbb-utóbb nyilván ki fog halni a magyar. Lehet, hogy a nép is; de ilyen kis nyelvekre biztosan nem lesz szükség.

Valóban, a nemzet és az anyanyelv léte összefonódik, aki az egyiket már eltemette magában, a másiknak sem fog a védelmére kelni. Márpedig a nemzetet régóta temetik, jóval több, mint száz év óta, lehangosabban eleinte a marxisták, mondván: „A nemzet történelmi kategória, a burzsoáziával együtt el fog tűnni a világból.” Később a „liberálisnak”, majd a „neoliberálisnak” nevezettek vették át a gyászszertartás vezérlését a halálra ítélt nemzet fölött.

Nemrégiben olvashattuk egy neoliberális bunkó biztatását: „A nemzeti gondolkodási rendszert vessük oda, ahová ma már való: a történelem zsúfolt szemétdombjára.” S hozzászól: „Őt magát „már a nemzet szó hallatára piros-fehérvörös kiütések lepik el.”

Itt tartunk a temetkezéssel.

Végtere is – meddig él még a nemzet?

Írásba adom: addig mindenképpen él, míg a gyermeket anya hozza a világra. Mert a vérségi kapcsolat bizony nem „történelmi kategória”. A tisztességes ember, aki az életet az édesanyjától kapta, emberi minőségét családjától, szülőföldjétől, nemzet-édesanyjától, egyiket sem fogja aljasul megtagadni.

És mindig lesz annyi tisztességes ember, amennyi a nemzetet tovább élteni.

Emberi minőségben azzal kaptam a legtöbbet, ami velem volt és velem maradt az első napomtól kezdve mindmáig, mint a természet adta levegő, s ami épp úgy éltette bennem, nem is csak napról napra, de óráról órára az öntudatot, a szellemet, a lelket, mint a testet a levegő. Közvetítésével kaptam minden értékét az életemnek, a környező világot építette belém, embereket, tájakat, eszméket, de még a portabeli malacólat is, magát a szót: malacól, ha olvasom vagy hallom, annak a malacólnak a képe dereng elő, amelynek a padlásán csak hason csúszva kutakodhattam.

Fel sem igen fogjuk, gondolataink, érzelmeink, hangulataink mennyire a nyelvhez kötődnek, mennyire az anyanyelv szavaiban, szófűzéseiben épült ki bennünk a környező világ tükre. Semmi annyira nem közös örökségünk őseinktől, mint az anyanyelv, és mindaz a szín, hangulat, költészet, szellemi kútforrás, amit az anyanyelv hordoz. Tudomást sem véve róla ösztönszerűen használjuk, mint a levegőt, gondolatunk minden moccanása a belénk rögződött szavakból áll össze; mégsem úgy örököltük, mint a természettől kapott levegőt, inkább mint a termőtalajt: művelni kell, gondozni, humusgrétegét gazdagítani, nemzedékről nemzedékre. S gyomtalanítani, tisztogatni folyamatosan, hiszen beszennyeződik, mint a termőtalaj, mint a levegő.

Ha nem volna ez a csudálatos anyanyelvünk, ez a csudálatosan gazdag, hajlékony, az élmény frissességével érzékeltes, ez az önmagunk feladása nélkül el nem idegeníthető – rég kivesztünk volna már a világból.

Ezt a népet az anyanyelve tartotta meg magyarnak.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Élhet csupán nyelvében is a nemzet, ha övé a föld a talpa alatt.

FREUND TAMÁS

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Az anyanyelv az egyetlen, amin keresztül lelkünk legfinomabb rezdüléseit, érzelmi állapotunk legárnyaltabb változásait közvetíteni tudjuk környezetünk felé, egyben kifejezve összetartozásunkat, együttműködő készségünket az azonos kultúrában gyökerező közösség tagjaival.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Az a mondás, hogy „nyelvében él a nemzet”, ma is érvényes, illetve érvényes kellene, hogy legyen. Ez nem mond ellent annak, hogy „nyelvekben él a világ”, hisz más népekkel szót kell értenünk, meg kell tanulnunk idegen nyelveket. Én minden 1989 után született magyarnak kötelezővé tenném legalább egy idegen nyelv megtanulását.

Ma még a legnépszerűbb és az egész világban leghasználhatóbb nyelv az angol. Tudása kézzelfogható előnyökkel jár, de felületes ismerete veszélyeket rejt magában – a magyarra nézve is. Sokan csak a komputer-angolt ismerik, ami azonban sem a brit, sem az amerikai angolra nézve nem mérvadó. Sajnos a komputer-nyelv mellőzi az ékezeteket, s így minden ékezetes nyelv szegényedik az amerikai mintára beprogramozott közlekedés globalizációja miatt. Az SMS-üzenetekre ez azért nem vonatkozik, mert a magyar készülékeken vannak ékezetek, ott viszont a kifejezésmód gazdagsága egyszerűsödik, a helyesírási szabályokról nem is beszélve. Az ilyen egyszerűsödés pedig a nyelv szempontjából nem azonos értelmű a fejlődéssel.

Új szavak a magyarban: nem vagyok purista, tehát nem ellenzem, hogy átvegyünk szavakat bármelyik nyelvből, mostanában főleg az angolból. De veszélynek érzem az angol kifejezések szolgai utánzását, kritikátlan beemelését a magyarba. Különösen áll ez olyan szavakra, amelyeknek már van jó magyar megfelelőjük, illetve korábbi értelmük:

pl. a „klikkelj rá” a „kattints rá” helyett ilyen szolgálai átvétel. Nemrégén egy hazai nyelvész felháborodottan kirohant egy jegyzetem ellen, amelyben tiltakoztam a „cool” szó „kúl” formájában való szemtelenül „jópofáskodó” beemelésé ellen a magyarba. Nem válaszoltam, pedig írhattam volna: ilyen alapon mért nem mondjuk a „rendőrt” „fazz”-nak (az amerikai „fuzz” magyar fonetikai megfelelője) vagy az autót „káré”-nak, ahogy azt egyes, fogyatékos nyelvérzékű amerikai magyarok teszik? És mivel magyarul írok verset és (remélem, elég választékos, olvasható) prózát, fenntartom magamnak azt a jogot, hogy egyes hivatásos nyelvészek parttalan „liberalizmusát”, engedékenységét a szómásolást illetően a nyelvszennyezés bátorításának tartsam.

Elismerem, a jelenlegi nyelvi helyzet *folymatos nyelvújításra* ösztönöz. Úgy gondolom, az Anyanyelvápolók Szövetségének rendkívüli feladata van ebben a tekintetben: össze kellene fognia a Magyar Tudományos Akadémia mellett a médiával, a legnagyobb napilapokkal, hogy azok inkább a jól sikerült, magyarul jól hangzó új szavakat és ne az angoltól egy-az-egyben átvett szavakat népszerűsítsék.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

52 éve élek külföldön, de verset csak magyarul írok, leginkább magyarul álmodom, és az összes általam ismert nyelv közül magyarul tudom magamat legjobban kifejezni – a világ nyelvi tengerébe való merüléskor a magyar az én létfontosságú oxigénpalackom.

GÖRGEY GÁBOR

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Anyanyelvünk állapota valószínűleg nem rosszabb a civilizációs átlagnál. Nyelvünk mindent tud, mindenre képes. Ami ebből a tudásból terjed, mindenekelőtt a médiumokban, az egyre kevesebb és egyre rosszabb. Az írott sajtóban egyre kevesebben képesek jól fogalmazni, a rádiókban és televíziókban a hadarás a legfontosabb kötelező erény, hogy időt (és pénzt) takarítsanak meg. Eltűnik a hangsúly, az értelmezés, a kiemelés, a vessző és a pont, a kettősponttól és a pontosvesszőről nem is beszélve. Ezt a gondolkodás nélküli, gépies hadarást méltóképpen egészíti ki a műveletlenség. Senki nincs, aki mindezt ellenőrizze és korrigálja, hiányoznak a régi, legjobb értelemben vett szerkesztők. Milliók hallgatják és tanulják ezt a silány beszédet és stílust, ez a legfőbb katasztrófa.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Az anyanyelv minden ember legfontosabb otthona, ahol biztonságban és jól érezheti magát. Ez természetesen az író esetében még inkább érvényes.

HÁMORI JÓZSEF

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Lev Tolsztoj szerint a zene az érzelmek gyorsítása – az anyanyelv, a gyönyörű magyar nyelv az érzelmek kiteljesedése!

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

2009-ben mindennél fontosabb szerephez jutnak a megkérdőjelezhetetlen értékek. Azok, amelyeket nem lehet pénzre váltani, nincs rájuk hatással a tőzsde, a globális gazdaság hullámzása. A tehetség, a műveltség, az anyanyelv igényes használata és ápolása ilyen értékek. Nem véletlen, hogy az idei jubileumi év emblematikus figurája az a Kazinczy Ferenc, aki a magyar felvilágosodás és a reformkor meghatározó alakjaként egész életét ezeknek az értékeknek szentelte. Kazinczy kétszázötven évvel ezelőtt született ugyan, de minden, amit képviselt – elkötelezettsége a magyar nyelv önállóságáért és megújulásáért, irodalom-szervező szerepe, a fiatal író társak támogatása – ma is megszívlelendő. Kazinczy egy olyan korban tette le voksát az anyanyelv mellett, amelyben Magyarország számára a kiemelkedő gondolkodók, nyelvvelők és irodalmárok jelentették az egyetlen lehetőséget a valódi önállóságra, a valódi felvilágosodásra. Nyelvújító mozgalmát kezdetben minden lehetséges oldalról támadták: a konzervatívok ezért, a haladók azért. De ő tudta, hogy egy népet az tesz igazán életképpé, ha a világ minden jelenségére van megfelelő szava. Csak így juthat szóhoz a többi nemzet mellett. Kazinczy üzenete a mai nemzedékek számára is egyértelmű. Anyanyelvünk a túlélésünk, a nemzetközi megítélésünk, az öntudatunk egyik legfontosabb eszköze. Jól kell bánnunk vele, oda kell figyelniük rá, nemcsak

használnunk, hanem fejleszteniünk, óvnunk kell. A magyar nyelvnek köszönhetjük sokszínű irodalmunkat, kiemelkedő könyvtárkultúránkat, eredményeinket a film és a színház világában.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Számomra a magyar nyelv szeretete elsősorban az olvasás iránti elkötelezettségben nyilvánul meg. Édesapám könyvtárigazgató volt, magam is magyar és német nyelvű könyvek között, azokat olvasgatva nőttem fel. Nagy eredménynek tartom, hogy a magyar olvasáskultúra világviszonylatban ma is előkelő helyen áll. A statisztikák szerint Magyarországon az eladott könyvek mintegy 15%-a szép-irodalom, és ezzel messze felülmúljuk a 3-5%-os nyugat-európai átlagot. Könyvtáraink is világszínvonalúak, és évszázados múltra tekintenek vissza: az országban 1885-ben majdnem ezer magánkönyvtár létezett. Babits Mihály ötezer kötetes magánbibliotékája már a költő életében legendává vált, Kassáké szintén, Kosztolányi számára a könyvtár legalább olyan fontos alkotóhely volt, mint kedvenc kávéháza. Ma ott tartunk, hogy évente másfél millió magyar olvasó több mint 30 millió könyvtári dokumentumot kölcsönöz ki. Az olvasás, ezzel együtt az anyanyelv szeretete tehát a modern Magyarországon is létezik, és minden generációnál tetten érhető. A magyar nyelv most, a 21. században épp olyan sokrétű, mozgalmas és izgalmas, amilyenek Kazinczy és nyelvújító társai megálmodták.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Nyelvművészet, nyelvbűvészet

Részletek

A nyelv nem cél; a nyelv eszköz. Eszköz az önkifejezésre, kapcsolatteremtésre, eszköz a megismeréshez. Az anyanyelv: identitásunk, élet-biztonságunk alapja. A dolgokat néven nevezni, *valódi* néven nevezni csak a nyelvünk által lehet. S persze a hazugság is nyelv által nyer formát. Egy lelkes nyilatkozótól hallottam tíz-tizenöt évvel ezelőtt: magyar nyelvben lehetetlen hazudni. Sajnos, nem így van. Minden nyelv szolgálja a gazdáját, öltözteti-csillogtatja azt is, ami nem igaz, nyíltan nem lázadhat a használója ellen, legfeljebb finoman árulkodik róla – annak, aki a silányságot már képes kihallani. A nyelv a gondolat, érzés, akarat megtestesülése – önmagában sem föl nem szárnyalhat, sem el nem aljasulhat. Mindig a beszélő teremtőereje van mögötte; annak minősége szabja meg szépségét, csúfságát, erejét vagy éppen halványságát. Ha a gondolat pontatlan, habozó a nyelvhasználat. Ha tétova, megszületnek a pongyola mondatok. Ha az érzés túlhabzik, cikornyás, barokkos lesz a szöveg; ha csak az akarat vezet, a stílus csikorog. Az eszköz – ha egyszer eszköz – nem tehet mást, közvetít. De az alkotó számára a nyelv mégsem egyszerűen passzív végrehajtó, mint az anyagi világ formálásához bármely más munkaeszköz. Van abban valami titok, valami majd-

nem csoda, ahogy egy-egy szó, szókép visszahat az eredeti elgondolásra, vagy a semmiből hirtelen megképződik, és az elbeszélőt szinte kiigazítja. Ami eredetileg laza volt, lötyögött: feszesé és tömörre válik, ami szürkén csordogált, színesen fölbuggyan. A nyelv ritka pillanatokban felszabadítja magát eszköz-mivoltából, a bajmólódó íróembert megsegíti. Író és nyelv viszonya ezért sokkal szorosabb, sokkal végzetesebb, mint bármely más művész kapcsolata a nyelvével. A zenész, a táncos, a festő, a szobrász nyelvtől fosztottan is zenész, táncos, festő, szobrász marad. A színész pedig a kölcsönvett szavakat tölti meg élettel. Az író számára azonban a nyelv a személyiségének, énjének meghosszabbítása, a mű létrejöttének behelyettesíthetetlen, pótolhatatlan feltétele. Ha a kifejezőereje elsorvad, lényének meghatározó része sorvad el, az ember élhet tovább, de az író nincs többé.

*

Az író anyanyelve *egész szókincsével* dolgozik; ha a témául választott környezet és a figura plaszticitása megköveteli a szlenget, a kifecamított, fülsértő nyelvi barbárságot – az író nem finnyáskodhat. Egy példamondat: „Szivi, júliban tépjünk át Olaszba” – sokat elmond a beszélőről. Szinte látom. Majdnem biztos, hogy cukorka-lapát alakú zöld műkörme van. Vagy a pólóingén mikieger motorozik. „Kedvesem, az idén látogassunk el Itáliába” – ez egy sápadtszőke, vegetáriánus hölgy. Vagy egy selyempapír gyűrótségű, idősödő úr, az ingynyakába túrt puha sállal. S mi lenne Svejik báijából, ha a kocsmában azt kiáltozná, „Ferenc Józsefet lepiszkította egy légy...”? Az eufemizmus ritkán hasznos, ritkán művészi érték, többnyire szürke, unalmas. De az élvezkedés pocsolijában, a dagonya, a folyamatos durvaság, a halmozott alpári trágárság, ha az író *személyes nyelveként, hatásvadász célból* képződik meg, bár színében harsogó, mégsem igazán izgalmas, csak izgató. Nem ablak a világra, csak kukucskáló a peepshow-ban. Nem szakszerűen adagolt gyógyszer, csak ajzószer, olykor félrevezetően felcímkézve.

Az író a *teljes szótár* ura. Ez a szabadsága. S éppen ez a felelőssége. Hála Istennek, ma már nincs előírtság oda-künn; de megmarad az előírtság *odabenn*.

A bűvész figyelmeztet: ne próbálkozzatok, nektek, ti többiek, úgyse sikerül! A művész akarva-akaratlan követésre hív. A bűvésznek trükkje van, amit megtart magának. A művésznak titka van, amit megoszt.

Áldom a Teremtést, hogy nyelvet adott az emberiségnek; számomra éppen ezt a nyelvet, amivel halok is majd; de ami nem hal velem, hanem mint „a tüzes nyelv a szólásra”, él tovább mindenütt, ahol „négy-öt magyar összehajol”.

(Magyar Nyelv 1998/1: 37–40)

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Az anyanyelv – a magyar –: személyiségem pengeéllal sem leválasztható része; s még nem tudom, hogyan történik majd, ha a biológiai halál után is megmaradó Én-em nem használhatja többé sem értésre, sem közlésre – de addig a szüntelen *közelítés* pótolhatatlan eszköze a végső igazsághoz.

JUHÁSZ JUDIT

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

„Mikor először ültem le a mikrofon elé, mély meghatottság fogott el. A legnagyobb csodát éreztem: a megszületett távolságot rokon lelkek között. Az a lehetőség nyugózott le: íme, minden magyarokhoz szólok...” – Móricz Zsigmond lelkesült vallomása a rádiózás hőskorából való.

A múlt század húszas éveiben megszületett találmány a vigaszt és a reményt hozta el a trianoni döntés utáni öszszetörtségben: az elszakított nemzettestekhez mégiscsak eljut a magyar szó!

Szívesen írnám, hogy a hetvenes évek kezdő rádiósaként ebben a szellemben nevelődhettem – természetesen nem így volt. Pontosabban szólva: hivatalosan nem így volt. De az örökség nem maradt titok azok előtt, akiket érdekelt a múlt, akik hivatásuknak tekintették a munkájukat, akik fel akartak nőni az egykori nagyokhoz, akiket a hétköznapok nyomása ellenére is érdekelt, milyen lehetett például a rádió irodalmi szerkesztőségének szellemisége Bubits, Németh László vagy Cs. Szabó László vezetése alatt.

A szépirodalomban, olvasmányaimban találtam meg a választ a magyarság sorskérdéseire és fedeztem fel a nyelv esztétikum voltát, a rádiózás révén pedig megszerezhettem a társadalomismerethez elengedhetetlen tájékozódó képességet, s megismerhettem a nyelv, a szó, a beszéd közönséghatását. A rádió – mindenkori politikai befolyásolt-sága ellenére is – a magyar műveltség és kultúra részévé

vált. Rangja volt a hibátlan és kifejező beszédnek, az egészséges és szép hangnak, megharcolt becsülete az igazságkereső szándéknak és gondolatnak.

„Szócipélésem” idején, kormányzóvivői munkám éveiben fájdalmasan hiányoztak az egykori riporter felhőtlen örömei: a jó műsor a hallgatók szívéig ér, s visszafelé is hatni kezd. A szóvivő naponta szembesült azzal, hogy a politikai élet sokdrangú figuráinak érdekei szerint sajátos jelentést kapnak bizonyos szavaink és fogalmaink, hogy pártérdekekből átértelmezhetők a közösség törvényei, s hogy a tájékoztatásipar éppen úgy bulvárosodik, mint a szórakoztatás világa. Alig néhány év, s a politika által elfoglalt és kisajátított szavak elhasználódtak, kiüresedtek. Amiként leromlott a közízlés, meggyöngültek az igényes közösségek, megrendült a közbizalom is. A 2004. december 5-ei népszavazás után még nyilvánvalóbbá vált: anyanyelvünk – és így a magunk jövője – a magyarság általános helyzetének alakulásától függ.

„A 2009/2010. tanévtől kezdve minden érettségi és egyben felvételi vizsgát ukrán nyelven kell tenni Ukrajnában” – olvasom a Fedinec Csilla által szerkesztett *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban* című tanulmánykötetben. Az elemzések alátámasztják mindennapi szomorú tapasztalatainkat: a fokozatos nyelvi beolvadást célzó törekvések enyhébb és durvább változatait követhetjük nyomon a magyar kisebbségek körében. Apadás, szétszóródás, vegyes házasság, a közösségi szerveződések alacsony szintje és diszkrimináció.

Kilátástalan tehát nyelvünk állapotáról gondolkodni e sokféle válságtól szenvedő régióban? Aligha, ha azokra gondolunk, akiktől nyelvünket kaptuk.

Éppen ezért figyelemre és támogatásra méltó minden olyan tömegkommunikációs eszköz, amelyben támadhatatlan érték az ember méltósága és ezáltal anyanyelve is. Íme, itt a magyarázat, miért is idéztem fel a rádió hőskorát! Az öt éve működő Magyar Katolikus Rádió is a klasszikus közszolgálat eszményeit képviselve szól hallgatóihoz. Fia-

tal munkatársait az igazságkereső szándék vezeti, csaknem százötvenféle műsorában az egyetemes kultúra értékeivel és a keresztény értékrend hagyományainak tiszteletével találkozunk a hallgatóság. Körükben becses érték a nyelv. Itt talált otthonra a Deme László vezette, több mint három évtizede sikeres rádióműsor, az immár Magyar Örökség-díjas Beszélni nehéz mozgalom „zászlóshajója”, *Szóról-szóval* címmel. Több mint száz iskola diákjai vesznek részt a kiejtési versenyben, s alkotnak közösséget a rádió hullámain keresztül. Itt gyűjti maga köré hangban és lélekben Budai Ilona a Kárpát-medence népdalköreit, itt csendül fel naponta a Ki nyer ma? megújult szignálja a „régiszeretett” játékezők, Czigány György, Meixner Mihály és a többiek vezetésével, immár a *Mi ez a szép?* címmel jelezve, mire is vagyunk megunthatatlanul kíváncsiak. De nem sorolom tovább a műsorokat. Az egyelőre még középhullámú sugárzás fontos erénye: a határon túli kisebbségben élők sokan és nagy kedvvel hallgatják műsorainkat – verset, regényt, mesét és muzsikát, a közélet híreit és közös imádságot, azaz minden olyan programot, amely élni segít, és magasabbra emeli a lelket. El ne feledjem végül megemlíteni a Katolikus Rádió egyik legnépszerűbb műsorát, a Kiss Dénes költő barátunktól kölcsönzött cím alatt vasárnaponként megszólaló programot, amelynek címe: *Nyelv-édesanyánk*. Köszönet érte.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Örömforrás és biztos kikötő volt számomra mindig az anyanyelv, s napjainkban ráadásul – meg nem érdemelt ajándékként! – cseperedő unokáimtól kapom a rátalálás és birtokbavétel semmihez sem hasonlítható élményét.

KORNIS MIHÁLY

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Amíg a nyelv él és beszélük, egészséges. A nyelv nem lehet romlott vagy „fejlődőben lévő”, mert a szüntelen változás a nyelv természetéhez tartozik. A magyar anyanyelvű ember, aki más magyar nyelvet hall idősebb korában, mint amit gyermekként hallott, bizonyára berzenkedik a változásoktól, de ez minden generáció szubjektív élménye. Vörösmarty nagyapja azt a magyar nyelvet siratta, amit még a nyelvújítás előtt beszéltek. A nyelv állapotáról nyilatkozni olyan, mint az időjárást etikai szempontok alapján megítélni.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

A magyar nyelv anyám és kenyerem. Egyetlen hazám.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Összezavarodott körülöttünk a világ. De sokszor úgy érzem, bennünk is. Vajon azt mondja-e a másik ember, amit én hallok? Vagy azt gondolja-e a leírt sorai mögött, amit én olvasok?

A Valóság kimondására hivatott a nyelv. Az az érzésem, hogy nyelvünk egyre messzebb kerül attól, hogy a valóságot mondja ki. János evangéliumának első mondata: „Kezdetben volt az Ige. Minden általa lett.” A legigazibb közlés ez, amikor a Teremtő önmagát közli, önmagát mondja ki. A Valóságot.

Nyelvtudósok, az anyanyelv védői aggódva beszélhetnek arról, miként fordul ki önmagából az a nyelv, aminek a segítségével birtokba vettük a világot. Tükörképe a nyelv a társadalomnak, jellemző a nyelvhasználat az egyes emberre. Egy szétesett ország lelkiállapota sajog mai nyelvünkben.

Hiányzik az egyenes beszéd, miként hiányoznak az egyenes tekintetek is. Vagy csak nagyon ritkán találkozunk velük. Mellébeszélünk: nem az igazat mondjuk, elrejtjük önmagunkat a szavak mögé, ahelyett, hogy mernénk közölni, kimondani legbelsőbb önmagunkat.

Értékét veszítette már szinte minden: nem vesszük komolyan az életet. Bocsánat helyett „bocsika”, „bocsi” hangzik, ugyanakkor vaskos trágárságok bizonyítják, mennyire elsekélyesedtek az emberi kapcsolatok.

Amikor eladó az egész világ, nincs szükség a szép szóra. Pontosabban: most volna igazán nagy szükség arra, hogy minden kimondott és leírt szavunk igaz legyen, jó és szép. Amikor nincs idő arra, hogy meghallgassuk a másik ember örömét vagy bánatát, lebénel a nyelv. Amikor bizalmatlaná válnak az emberek, elfordulnak egymástól, elrohannak egymás mellett: mintha fölöslegessé vált volna a nyelv. Ha egyre kevesebben tudják kimondani, hogy „édesanyám”, s ha nacionalistának bélyegzik azt, aki kimondja, hogy „édes hazám”, akkor „édes anyanyelvünk” keserűvé válik. Amikor a politika hatalmi harccá válik a közjó szolgálata helyett, kivesznek a társadalomból az igaz ügy, az ember ügyének képviselői – a szószólók.

Meg kell tanulni jó szót szólni. Emberi tartás nélkül, az élet tisztelete nélkül csak üres halandzsa minden beszéd. Emberségre kell tanítani először a gyermekeket – kell, hogy legyenek igaz emberek, akik képesek igaz emberségre tanítani. Az igaz ember nem tud hazudni. Tévedni mindenki képes, de álságos, aki szándékosan téveszti meg a kimondott vagy leírt szóval a másik embert. Emberségünkhöz tartozik a nyelv. Miként anyához a gyermek. Nemzeti kultúránk éltető eleme a nyelvünk. Összekapcsol múltat és jelent, és egy közösségbe foglalja mindazokat, akik anyanyelvünkön tanultak meg gondolkodni, érezni, akik ezen a nyelven fogadtak hűséget, akiből ezen a nyelven fakad föl öröm és bánat, akik számára létezik anyaország és anyaföld.

Milyen ma a magyar nyelv? Amilyen a magyarság. Viharoktól tépett, széteső, igénytelen, sokak számára haszontalan: mert mintha „boldogulni” idegen nyelvek birtokában jobban lehetne. Kell tudni idegen nyelveken, jobban kellene ismernünk a szomszéd népek nyelveit. Kell ismereni „világnyelveket”: nem maradhatunk műveletlenek. De megtépzott, idegen szelektől szétzilált nyelvünk sebeit bekötözni nem csak költőknek, irodalmároknak, nyelv-művelő tudósoknak a feladata. Igazabb és emberibb emberré válva igazabbá és tisztábbá fog válni anyanyelvünk: nélküle nem tudtuk volna megismerni a világot.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Anyanyelvem jelenti számomra gondolkodásom gyökeireit és törzsét; anyanyelvemen vettem birtokba a világot; anyanyelvem a legfontosabb eszköze annak, hogy ki tudom fejezni hűségemet hazámhoz, anya-országomhoz: hogy „Itthon vagyok.” És: „remélem, testem is majd e földbe süpped el”.

LACKFI JÁNOS

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Illetéktelen személy volnék a magyar nyelv mai állapotáról átfogó, statisztikai képet rajzolni. A magam részéről csak önző, szakmai, felhasználói szemmel szólhatok erről a helyzetről, hiszen mindennapos munkám alapanyaga éppen ez, a magyar nyelv. Csoóri Sándor valamikor egy esszéjében elsiratta a magyar népnyelv kreativitását, felhívva a figyelmet, hogy nemcsak a népköltészet és a népdal, hanem a régi paraszti társadalom nap mint nap használt képzőművészeti technikái is veszendőbe mennek. Idézett is egy-két példát, köztük egy életerős öregemberre vonatkozó fordulatot, miszerint „még vénségében is ott csiripoltak a menyecskek a derekában” vagy egy parasztasszony diagnózisát leukémiás lányáról: „a piros vér a fehéret megkeverte benne”. Erre a típusú metaforaképzésre példa egyik-másik Tamási Áron-szövegrészlet is: „belém feküdt egy halott, mintha én lennék a koporsója” vagy éppen „a lányokkal pedig olyan pillangósan tudott ingerkedni, hogy valósággal kifente bennük a borotvát, amivel aztán este a legények borotválkoztak”. A hierarchikus falusi Magyarországgal valóban összeomlott egy világ, az a tapasztalatom azonban, hogy a népmesemotívumokon keresztül mindez tovább él mai írók-költők tolla alatt. A mai, urbánusabb népnyelv pedig szintén produkál figyelemre méltó dolgokat, hiszen a nyelv normától eltérő használata, egyé-

nítése nem pusztán magyar, hanem egyetemes emberi törekvés. Amikor például valaki azt mondja: „egész jó nyálat nyúlsz”, értvén alatta, hogy az illető jól keres, vagy amikor ezt hallom: „ne legyél már szenvedőgép”, akkor örülök, mert a nyelvi kreativitás irányába mozdul el a beszéd. Ugyanígy roppant érzékletesnek találom, ha valami „nagyon gáz”, „zsírúj” vagy „vérciki”, esetleg „tisztagyász”. Ezek pontos és friss metaforák, persze ha túlzásba vesszük használatukat, és nem kombináljuk más rendhagyó megoldásokkal őket, nyilván unalmassá válnak. Ugyanígy idézhetjük, ha valaki „vágja”, amit érteni kell, „laza, mint a vizes keksz” vagy „néz, mint Ádám anyák napján”. Persze, ezek csak poénok, de tele életenergiával, útkereséssel. Sokkal jobban díjazom az ilyesmit, mint amikor valaki csak azért használ homályos vagy kevésbé ismert szavakat, hogy a lehető legközhelyesebb fordulatokat építse fel belőlük. Szócs Géza írja gunyorosan, hogy némely író úgy dobja be a ritka szavakat művében, mint valami csalit: harapjon csak rá az olvasó, és szégyellje el magát, amiért nem ismeri! Éppily kevésbé szenvedhetem, amikor valaki mindenáron a „tisztá”, „nem jövevény” magyar szavakra specializálódik (szakosodik), és képzelt ősiségre igyekszik leszűkíteni szellemi horizontját. Az önfeledt nyelvi játékosság, az újítás szelleme természetesen tapogatózhat a múlt irányába is, visszahozhatjuk az „ámbolyog”, a „kluttyog” vagy az „abajgat” kifejezéseket, egy a lényeg: izgalmas alakzatok, láttató és érzékítő mondatok létrejötte. Amíg efféle nyugalanság munkálkodik az egyes emberben, no meg a nyelvet szakmaként művelők körében, addig kár lenne nyelvünket előre eltemetni, elsi-ratni. Mindenkit arra biztatnék inkább, vegye komolyan, hogy a magyar az anyanyelvünk, és bánjunk úgy vele, ahogy anyjával egy igazi vásott gyermek: nyúzzuk, nyaggassuk és faggassuk, próbálgassuk, hol a tőréshtar! Ne őrizzük, nem fegyenc, ne ápoljuk, nem beteg: hagyjuk, hogy ő vigyázzon ránk!

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

(A hal nyilatkozata a Víz Világnapja alkalmából) Mondanám, hogy nem tudok nélküle élni, hogy kíséri minden mozdulatomat, körülrajzolja körvonalamat, újtára bocsátja, amit mondok, és fülembe vezeti, amit mások mondanak. Mondanám, ha nem menne mindig tele a szájam vízzel!

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Veszélyben van, nagyobb veszélyben van-e anyanyelvünk, mint húsz vagy negyven vagy nyolcvan évvel ezelőtt? Tudja isten. Képzeljük el, hogy kilelte volna a hideg azt az Árpád-kori Kosztolányit vagy Lőrinczét, amikor ráeszmélt: kopik le a tövéghangzó. A *hodu utuból hadút* lett, a szép kerek névutó raggá zsugorodott. És tűnnek el azok a szép zárt magánhangzók, nyakunkon a nyíltabbá válás. Jött aztán a töméntelen latin szó, mert csak nevet kellett adni olyasminek, ami azelőtt nem volt. Tele voltunk jövevényszóval, rondával és gyönyörűvel, idegen nyelvi, gyorsan gyökeret verő szerkezetekkel. Lett számszeríj meg szablya, zsoltár meg karalábé, később ispilángi rózsa. Közlebbi eleink hol latinul, hol németül beszéltek, csináltak, kényszerből, szép zezzugos körmondatokat. Kit választunk: Gárdonyit vagy Jókait? Én inkább Jókai mellé állok. Jöttek aztán Kazinczyék. A nyelvújítás megragadt és elhullott szavai bizonyítják: a képtelen ötlet szervül, van-e művibb etimológia, mint az anyag, az ígéretes találmányt meg kiveti a nyelv szervezete. Hát most? Legnagyobb átkunk a legnagyobb csoda, a lassan már-már félmúltba csúszó jövő század, a hihetetlen technikai civilizáció. Hogy is mondhatnám ezt magyarabbul? A tévé, a számítógép, a világháló. Zúdul a szép, az ízetlen, a vacak hordalékot sodró egyennyelv az ország minden zugába. Nagyszerű, hogy annyira mindent megtudhatunk. Istenverése, hogy minden

a fülünkben marad, a szakszavak, a hírszavak, a projekt meg a lúzer meg a celeb, egy részük ellobban, de marad épp elég. Segítsenek a nyelvész urak! A franciák is félnek a *franglais*-tól: külön szavuk van az angollal megterhelt franciára. A nyelv szerkezete egyelőre nagyjából sértetlen. Van a nyelvnek önromlása is. Jön az *amelyet* kiszorító aki, az *ami* helyét elfoglaló *amely*, a rossz igevonzatok, a többbit kiszorító igeekötő, beidézünk, bevizsgálunk, beazonosítunk – kár az elhullókért. Szavak veszítik el jelentésüket, árnyalatukat. Húsz év múlva ki tudja majd, mit jelentett régen a *győzködni*, milyen stílusrétegben volt honos az *elkap*. Változik a nyelv, nem kell rajta siránkozni. Vigasztalásunkra: mennyi ötlet, mennyi báj van a diákszlengben! Mennyivel silányabb volt a régi argó, az innen-onnan összeszedett tolvajnyelv. De azért akárhogy van is, ha nyelvész volnék, nem hagynám magam. Mondanám, ahol és amikor csak alkalom adódik, hogy ezt ne, ezt inkább úgy, amazt meg amúgy. Mint hajdan Halász Gyula, Kosztolányi Dezső, Lőrincze Lajos. Nem mondom, hogy nagyon eredményes volt a szívós munkálkodás. De ha csak egy kicsit is, az is valami. Kár volna feladni.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Egyik nyelv sem különb, szebb, mint a másik. Nekem a magyar kínálja beláthatatlan lehetőségeit. Anyanyelvemhez nem valami megfogalmazhatatlan érzélem köt, hanem a munkám. Kedvemet lelem benne. Így, csupa *e*-vel is.

LUKÁCS SÁNDOR

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Olyan emberként nyilatkozom, aki hivatásából kifolyólag mélyen érintett ebben a kérdésben. Szerintem az anyanyelv állapota – minden időben – az ország állapotát is jelképezi.

A nyelvművelést kis túlzással szinte már a csecsemőkorban kell elkezdni, majd a növekedés legfogékonyabb időszakában okosan és tendenciózusan fokozni intenzitását.

Hányszor vágják a fejünkhöz, hogy vegyünk példát a franciákról, akik büszkéek a nyelvükre, akik a nyelv zenéjét, dallamosságát, utánozhatatlan karakterét bátran használják és érzékeltetik.

Igen, anyanyelvünk helyzete és állapota egyszerre többkérdésfüggvénye: identitástudatunk, műveltségünk, közlésvágyunk, tehát gondolatainknak mind érthetőbb és plasztikusabb formában való kifejezése lényegében meghatározza életünket, a társadalmon belüli viszonyainkat.

Egyszer s mindenkorra tudomásul kellene venni, hogy a hadarás, a motyogás, a slendrián fogalmazás nem jelentheti a természetességet, ahogy több „nagyreményű filmzsenink” munkáiban olykor ez már ijesztő méreteket ölt. Az úgynevezett közszereplők: riporterek, politikusok, művészek stb. felelőssége óriási.

Az ideális állapot persze az lenne, ha a leghétköznapibb civil ember is ösztönösen törekedne az igényességre, gondolatainak minél sokrétűbb megfogalmazására.

Előadóestjeim során sok helyen megfordulok, így tapasztalatból állíthatom, hogy általánosságban közbeszédünk színvonala és minősége mind tartalmi, mind technikai szempontból csapnivaló és elkeserítő.

Mondanom sem kell, hogy ezen tendenciák megfordítása elsősorban oktatási és kultúrpolitikai kérdés.

Igenis, a szó legnemesebb értelmében érdekeltté kellene tenni oktatót és tanítványt. Amíg nincs központi akarat arra vonatkozólag, hogy anyanyelvünkön egyre nagyobb szókinccsel, egyre differenciáltabban és árnyaltabban beszélhessünk, addig csak reménykedni lehet, de eredményeket elkönyvelni nem. Persze tudom, hogy ebben a fennmaradásunk óta immár ki tudja hányadik válságos időszakban szentenciákat mondani könnyebb, mint cselekedni. De a helyzetet elnézve, a híradásokat hallgatva, lassan már tényleg csak nyelvünk marad az egyetlen kincs, amely még úgy-ahogy összetarthat és boldogíthat bennünket.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Mint a kenyérhez, a vízhez és legszűkebb családomhoz való kapcsolatomat, azaz nélküle értelmetlen és kilátástalan lenne az életem.

MAKOVECZ IMRE

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Az anyanyelvem a megvalósuló, teremtő Ige. Az Igen.
A magyar nyelv ősnelv. Megjelenítő ereje páratlan. Pl.:
jel, jelen, és műveltető formája megjelenítő.

Ebben a jelben élek és halok meg.

MONSPART SAROLTA

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Napjainkban, a globalizálódó világban, egyes nyelvek nyomuló imperializmusakor, az Európai Unió tagjaként – különös figyelemmel ország-szomszédjainkra – egyre több a kihívás, a folyamatos akadály anyanyelvünk tisztán való megőrzésében és fejlesztésében. Szomorú gondolatom egy mondattal írta le Tolnai Vilmos (1870–1937) irodalomtörténész, nyelvész a *Halhatatlan magyar nyelv* című művében:

„Vedd el a nemzet nyelvét, s a nemzet megszűnt az lenni, ami volt: nyom nélkül elenyészik, beleolvad, belehal az őt környező népek tengerébe.”

S ami ma talán még jobban érvényes, az Jókai Mór vélekedése anyanyelvünkről az *Ötven év visszhang* című művéből:

„Óh, te édes szép magyar nyelvem! Te hangzatos, erőteljes dallama az érzéseknek. De sok kárt tettél már ennek a mi nemzetünknek azzal, hogy olyan szép vagy. Szeretünk hangoztatni, gyönyörködünk benned, beszélünk hosszan és szépen – s aztán azt hisszük, hogy tettünk valamit.”

Íme, három személyesen is megtapasztalt példa a magyar nyelv gazdagságáról, kifejezőkészségéről, szépségéről, szerethetőségéről!

Egy svéd könyvkiadásban láttam egy könyvet, amelynek címe *Idioten* volt, a szerző Dosztojevszkij. Tehát a könyv nálunk *A félkegyelmű* címen ismert műve az orosz klasszikusnak. Eltűnődtem: az „idióta” szónál – melynek jelentése az idegen szavak szótára szerint gyengeelméjű, hülye, illetve ostoba, nehéz felfogású ember – mennyivel kifejezőbb, egyedibb, mondhatnám szebb a félkegyelmű.

Pár éve egy riportfilmben egy idős parasztember a szatmárcsekei temetőben Kölcsey Ferenc síremléke előtt állva arról beszélt, hogy gyermekkorában még másként nézett ki a sír. Talán szó szerint tudom idézni: „mint csintalan gyerekek, arról hömbörgőztünk, buckondáréztunk lefelé”. Hát nem gyönyörű?

Nyelvünk gazdagságának, kifejezőképességének nem éppen dicsekvésre méltó területe, de hát az igazsághoz ez is hozzátartozik. Egy rég hallott vicc jutott az eszembe.

Nemzetközi káromkodásversenyt rendeznek. Bejön a zsűri elé a német, káromkodik egyfolytában 8 percet, meghajol, ki-megy. Jön az angol, 11 percet káromkodik, majd távozik. Sokadiknak érkezik a magyar versenyző. A szobába lépve megbotlik a küszöbön, káromkodik negyedórát, majd megkérdezi: kezdhetem?

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Magyar anyanyelvünk hallgatása, olvasása és használata gondolatban, szóban és álmomban is olyan létfontosságú nekem, mint az oxigén a futólépéssel írt edzéstervem teljesítéséhez.

NÁDASDY ÁDÁM

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Olyannak látom a magyar nyelv állapotát, mint egy teherautót, mely ütközésnyomos és itt-ott horpadt, helyenként sáros, de éppen azért ilyen, mert rendszeresen és rendeltetésszerűen használják. Látszatra ütött-kopott állapota az egészséges teherautók ismérve. Gyanús volna az a teherautó, mely makulátlan és csillogó – azt sugallná, hogy tulajdonosa nem használja. A magyar nyelvet sokan (jó 13 millióan) és sokféle dologra használják, szépre is, csúnyára is, és ez így van rendjén.

A kérdésben szereplő kifejezés, „a magyarság megmaradása” nyilván csak a határontúli magyarságra érthető, hiszen Magyarországgal kapcsolatban nincs értelme a kérdésnek: történelmi távlatban is biztos a magyar nyelv további használata. A kisebbségben élőknel ezt hosszú távon, történelmi távlatban nem tudhatjuk; de ha ne adj’ Isten csökkenne vagy elfogyna a kisebbségi magyarság, ennek – vagyis a nyelvcsereének – oka nem magában a nyelvben lesz keresendő, hanem külső okokban: érvényesülés, politikai vagy kulturális nyomás, asszimiláció. Az emberek nem azért adnak föl egy nyelvet, mert az önmagában nem szép vagy nem jó.

A magyar nyelv bámulatosan hajlékony és alkalmazkodó. Alkalmazkodásának néhány érdekes jelét hadd említsem.

A modern élet, a polgári udvariasság és személytelenség növeli az igényt a cselekvőt meg nem nevező mondatszer-

kesztés iránt. Más nyelvekben ezt a szenvedő igealak és mondaszerkezet látja el. A mai magyarban ilyen nem lévén, a nyelv kezdi kifejleszteni a szenvedőnek -ÓD- képzővel való kifejezését: *Gondolom, a műsor után majd helyrevivódnak a székek.*; *Humora mögül kihallatszódott a szorongás.*

Egy másik újítás, mellyel a nyelv manapság alkalmazkodik az elegánsabb (vagy annak érzett) kifejezőmóddhoz, amikor jelzős szerkezetbe, a főnév elé sűrítenek több olyan információt, melyet a lazább, hagyományos szerkesztés a főnév után, mellékmondatba tenne. Például: *A művész, aki születésnapját már nem ünnepelheti körünkben* helyett az újabb szerkesztés *A születésnapját már körünkben nem ünnepelhető művész.* Ez a folyamat az igenévrendszer gazdagodását eredményezi, hiszen az igeelvek – főleg a -HATÓ igenév – ezáltal új szerepekben is használnak (!).

Az alkalmazkodás egyik külsődleges kiváltó oka a területi-politikai széttagoltság. Ahogyan a németnek enyhén más a németországi, az ausztriai és a svájci használata (most nem a nyelvjárásokra, hanem a művelt köznyelvre gondolok!), ahogyan egy francia tanár másként beszél Párizsban és másként Montrealban, úgy különbözik a magyar is Magyarországon, Szlovákiában, Romániában stb. Például amit Magyarországon *autós iskolának* hívnak, azt Székelyföldön *sofőriskolának* nevezik – persze mindkettő idegen szó, a magyarországi használat a véletlen műve, az erdélyi magyar viszont román (s emögött francia) hatás. A területi változatok azt is tükrözik, hol hogyan sáfárkodnak az európai antik hagyománnyal: míg a magyarországi magyarban a hagyományos középiskolát *gimnáziumnak* nevezik, addig a romániai magyarban *liceumnak*. Mindkettő görög szó: de amíg a magyarországi elnevezés a német hatást tükrözi (*das Gymnasium*), addig a romániai a franciát (*le lycée*).

A teherautó tehát derekasan fuvaroz – talán túl sokat is; amin azt értem, hogy a magyar anyanyelvűek idegennyelvtudása aggasztóan csekély és egyoldalú. A németet sikerült jóformán kiirtani, az orosz sosem vált népszerűvé, az angol

terjed, de nem eléggé. Jelenleg is az összmagyarság által legnagyobb számban közlésképesen beszélt másik nyelv a román, mely szép és gazdag nyelv (mint bármely másik), de az első helyen bizony valamely világnyelvnek – jelesül az angolnak vagy a németnek – kellene állnia. Még mindig tömegével érettségiznek fiatalok úgy, hogy nem tudnak se németül, se angolul. Ennek persze van egy örvendetes visszaja is: a roppant gazdag fordítási irodalom. Rengeteg szöveget – magas irodalmat és hollywoodi filmet, tudományos művet és olcsó ponyvát – fordítanak magyarra, többnyire egészségesen, néha papírízűen, gyakran frappánsan, de mindenesetre úgy vélem: amíg egy nyelvre fordítanak, addig az a nyelv él és virul.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Nekem táplálékom és kenyéradóm a magyar nyelv, magyarul írok, magyarra fordítok, magyarul tartok előadásokat, a magyar nyelvről publikálok, általános „nyelvmunkás” vagyok; nem tudnék meglenni nélküle, nem tudnék elmenni innen: több ez, mint szerelem, ez házasság.

NAGY BANDÓ ANDRÁS

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Életem legnagyobb adománya, hogy beszélhetem, olvashatom és írhatom anyanyelvem szavait, hogy birtokolhatom azt a különleges, egyetlen más nyelvhez sem hasonlítható nyelvet, mely mindennél erősebben köt népemhez, segítve abban, hogy eligazodjak a világban, és hogy tökéletes, gyönyörködtető és érzékletes képeket alkotva, írott formában mutathassam be mindazt, amit e világból fontosnak és szépnek tartok.

PÁLINKÁS JÓZSEF

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelviünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

A nyelvi kifejezőkészség és e kifejezőkészség pontossága és szépsége iránti igény általában csökken. A nyelv szegényedik: a gyors és gyorsan javítható elektronikus közlés és a képi közlés lehetősége leegyszerűsíti a nyelvet. A közölt tartalmaknak egyre kisebb a ténylegesen átélt vagy mélyen megértett része. Sajátos ellentmondás, hogy bonyolultabbá váló világunkban a nyelvi közlés kiüresedik, egyre kevésbé képes a tényszerű közlésen túli metaforikus, intuitív gondolatátadásra, érzelem- és élményközvetítésre.

Gyermekkorban alig van nyelvi játék. Az anyanyelv, amelynek szavakon túli tartalmakat, érzelmeket, élményeket, gondolatok összetettségét kellene közvetíteni és felidézni, lassan a tanult – idegen – nyelvek szintjére kerül. A szavak elsődleges, egyszerű jelentése dominálja a beszélt és írott nyelvet – még inkább a mobil- és az elektronikus nyelvet –, az érzelmi tartalmak, az élményfelidezés háttérbe szorul. Egyszerű példája ennek, ha megnézzük, hogy a „csing ling ling száncsengő, száncsengő csing ling ling” milyen gondolatokat, képeket indít el valakiben.

Vajon hány fiatalnak jelent *nyelvi*, képi, szellemi élményt, ha azt olvassa, hogy „Hajnalban nyújtózik az erdő, ezer ölelő karja megnő, az égről a fényt leszakítja, szerelmes szívére borítja” (József Attila)?

Az sem vigasz, hogy szinte minden nyelv ilyen helyzetben van. A lassan technikai világnyelvvé váló angol nyelv

talán még rosszabbul áll. Sokan beszélnek, de csak a leg-egyszerűbb közlésre használják.

A magyar nyelvet beszélők körében is egyre jobban csökken a nyelv összetartozást kifejező, kulturális összetartó ereje. Ennek fő oka a közös nyelvi élmények hiánya. A közös olvasmányok és az ezek által továbbított nyelvi utalások összetett tartalmakat közvetítő erejének hiánya. A „nyilas misi” kifejezés teljes átértéséhez el kell olvasni a Pál utcai fiúkat. Megfordítva, akik elolvasták a Pál utcai fiúkat, azoknak a „nyilas misi” kifejezés hallatán a tudatukban olyan sok élmény, összetett tudás jelenik meg, amely a közös élmény nélküli technikai nyelven csak több száz oldalon írható le, ha leírható egyáltalán.

Az anyanyelv szellemi-lelki jólétünk, „jó életünk” elengedhetetlen feltétele. Illúzió lenne azonban azt állítani, hogy anyagi jólétünkhöz is nélkülözhetetlen. Igen nehéz ezért megjósolni, hogy mi lesz vele. Ha a világ egyre inkább csak az anyagi jólétben, a több fogyasztásban látja a boldogulás útját, az anyanyelv szerepe, összetartó ereje tovább csökken. Ha a világban a szellemi, a lelki, erkölcsi értékek nagyobb szerepet kapnak a jólét, a „jó élet” megteremtésében, akkor lehetséges egy nyelvi megújulás, az igényesség, a nemzeti irodalom alkotásai felé fordulás és talán még a nemzeti irodalom megújulása is.

Nagy kérdés tehát, hogy a lokalitás otthonosságát, összetartó erejét, biztonságát megőrző, szerves globális világ épül-e ki, vagy a lokalitást elpusztítani törekvő globalitás kerül előtérbe. Nyelvünk, kultúránk, összetartozásunk tehát világfolyamatoktól függ. Ezeknek természetesen mi is alakítói vagyunk. A nevelésben a közösségi értékeket és az anyanyelvet előtérbe helyezve hozzájárulhatunk, hogy otthonos lokalitások szerves rendszereként épüljön fel a globális világ.

A globális világ – ha tetszik, világrend – kiépülése megátolhatatlannak tűnik. A kérdés az, hogy emberi léptékű, összetartozást erősítő, az otthonosság érzését adó lokális közösségekből tudjuk-e felépíteni, vagy ezeket szétzúzódó,

csupán globális struktúrák jönnek. Az iskolai nevelésnek ebben óriási szerepe van. Ha visszatérünk az anyanyelv élményt, biztonságot, összetartozást, megértést adó és átadó tanításához, akkor van esélyünk.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

A magyar nyelv számomra a szellemi otthonosság jó érzését adja.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Sok vizsgálat, számtalan statisztikai adat és a magyar anyanyelvűek közvetlen tapasztalata a bizonyosság rá, hogy az előző században kedvezőtlen volt a magyar nyelv mozgása, helyzetének alakulása. A 20. század harmadik évtizedétől folyamatos volt a demográfiai és a területi térvesztés, és egyelőre ütemében sem lassul; méretére jellemző, hogy csak az előző század végi két évtizedben közel másfél millió volt az apadás (2001-2002-ben Magyarországon és a környező országokban 11,7 millió magyar nemzetiségűt és 12 millió magyar anyanyelvűt írtak össze). Vigasztaló lehet az, hogy csökkenő arányban ugyan, de még mindig a magyarnak van a legtöbb anyanyelvi beszélője a Kárpát-medence össznépeiségében (39,7%). Anyanyelvünket Magyarországon kívül hét környező országban beszéljük, ez hét kisebbségi változatot jelent, és azt is jelenti, hogy éppen a kétnyelvű beszélői révén a magyar közvetítő lehet ebben a földrajzi térségben.

A magyar nyelv térvesztésével párhuzamos a környező nyelvek expanziója, amely közvetlenül a védtelen külső régiókat érinti, és ezt tetézi a nagy nyelveknek, elsősorban az angolnak az uniós integrációval és a globalizációval együtt járó terjedése. Ez jelentősen csökkentheti – máris csökkenteti – a magyarnak pl. az egyetemi képzésben, a tudományos képzésben, a tudományművelésben eddig betöltött szerepét.

A kedvezőtlen helyzet másik eleme az, hogy az anyaországban gyengült a nemzettudat, és ennek következményeként nagyfokú a közömbösség az identitás és a magyar nyelv iránt. Ezzel szemben a külső régiókban élő magyarok identitásában, amely védekező jellegű, szimbolikusan fölértékelődik az anyanyelv. Az alárendelt jogi státus és az oktatásban és más területeken is megnyilvánuló hátrányos megkülönböztetés az alapja a fölcserélő kétnyelvűségnek, amely szinte törvényszerűen vezet el a nyelvcserehez.

Van mégis ennek a mozgásnak egy olyan, el nem hanyagolható komponense, amely kedvező irányú: a legutóbbi években funkcionálisan kiterjed, presztízsből valamelyest erősödik a magyar. És ez a nyelv jogi helyzetének javulásával függ össze, valamint a beszélők és a nyelv mozgási lehetőségeivel, a magyar nyelvű tömegkommunikáció általánossá válásával. Az országhatárokkal összefüggő szétfejlődés 1920-szal kezdődött, és folyamatos volt a század végéig. 1990-től azonban ez a kedvezőtlen mozgási irány megváltozott, kedvezővé vált: a mobilitással, a média hatásával és (reményeink szerint) a nyelvi tervezés s az anyanyelvi mozgalom következményeként.

Az elmúlt két évtizedben végzett vizsgálataink egyébként nem a kisebbségi változatok vesztes szétfejlődését igazolták, hanem a hiányt, a leépülést, a funkcionális térszűkítést, a nyelvi rendszer erózióját. Mindez elsősorban annak a következménye, hogy az utódállamokban korlátozták a nyelvhasználat fontos szintjeit, a kialakuló, egyre nagyobb teret hódító fölcserélő kétnyelvűségben pedig folyamatosan nőtt az államnyelv szerepe, dominanciája. A megfelelő nyelvi regiszterek hiánya az egyik oka annak is, hogy még a magyar anyanyelvű vagy magyarul tudó tiszt(ség)viselők és állampolgárok sem élnek azokkal a jogokkal, amelyeket a mai törvényi szabályozás biztosít a közigazgatásban, az államigazgatásban, az igazságszolgáltatásban.

A jelen és a jövő szempontjából is fontos és biztató, hogy a 20. századi tragikus események és kedvezőtlen folyamatok ellenére a magyar nyelv megőrizte egységét, kölcsönös

érthetőségét. Különösen fontosak a hagyományba visszanyúló regionális nyelvi tartalékok Erdélyben, a nagy nyelvi tömbök megléte, a legveszélyeztetettebb moldvai magyarok és a mezőségi nyelvi hűsége és megőrzött nyelvi kincsei. Természetes és fontos jelenség, hogy az erdélyi magyarokban él a lokális nyelvi öntudat, sőt a nyelv szimbolikusan felértékelődik: a nyelv jelenti a virtuális hazát.

Nem hanyagolható el az a szerep sem, amelyet az élő irodalom alkotói jelenlétükkel, műveikkel, véleményükkel betöltenek. Éppen emiatt a leghatásosabban ők figyelmeztetnek a nyelv folyamatos veszélyeztetettségére, ők – pl. Sütő András és Páskándi Géza – rögzítették közvetlenül és pontosan a nyelv érverését, a nyelvi közösségek belső gondjait.

Az elmúlt közel két évtizedben jelentős mértékben gyarapodtak a nyelvhasználat alkalmi és színterei: a létrejött magyar intézmények a közéleti, az intellektuális, a szakmai nyelvhasználat lehetőségeit teremtették meg. A média erősítette mind a belső, mind a nemzeti kapcsolatokat, a magyar nyelv közös és igényes változatai gyakorlatilag mindenki számára elérhetőkké váltak. Bővültek az anyanyelvi oktatás intézményes keretei, lehetőségei. Intézményesült és kiterjedt, valóban nemzeti üggyé vált az anyanyelvi mozgalom. A Magyar Tudományos Akadémia – eredeti szerepéhez méltóan – szervezi és támogatja a kutatóműhelyeket, a tudományos képzést, a hálózatként működő nyelvi kutatóállomások révén is ösztönzi és irányítja a közös nyelvi tervezést, a magyar nyelv korszerűsítésére irányuló törekvéseket.

Ha állampolgári státusát és felekezeti hovatartozását nézzük (és egyebeket most ne említsünk), a magyar Európa talán leginkább megosztott népe. Ebben a megosztottságban a közös nevező a magyar nyelv, amely annál is inkább betöltheti az identifikáló szerepet, mivel areálishan beépült ugyan a közép-európai nagy régióba, ám alapvető elkülönítő sajátosságait megtartotta. A magyar azonosság-tudatnak központi eleme a nyelv, és éppen a külső régiók

szórványközösségei bizonyítják, hogy azok, akik feladják nyelvüket, egyben megszűnnek magyarok lenni. Az identitásmegőrzés, a magyarságban való megmaradás tehát elsősorban a nyelvben való megmaradást feltételezi. A külső régiókban élő magyaroknak persze nem az a céljuk és érdekük, hogy egynyelvűek maradjanak, hanem, hogy szabadon, kellő emberi méltósággal használhassák és megtarthassák anyanyelvüket (nem anyanyelvüket *is*, hanem elsősorban azt!). Természetes következménye a 20. századi nyelvi folyamatoknak, hogy a külső régiók veszélyeztetett magyar közösségeiben szimbolikusan fölmagasztosul, fölértékelődik a magyar nyelv és a magyar kultúra. Magyarországon természetes, magától értetődő, hogy valaki magyarul beszél, az országhatáron kívül viszont ez a lehetőség emberi méltóságunk, azaz emberi *mivoltunk* fontos feltétele; magyar nyelvűségünk pedig fontos feltétele emberi *kivoltunknak*, azaz önazonosságunknak. Talán ezeknek a feltételeknek a teljesüléséhez visz bennünket közelebb a Kazinczy-év, a 2009-es esztendő, amelyet mi Erdélyben a Benedek Elek és Kőrösi Csoma Sándor évfordulóval együtt *a magyar nyelv évének* tekintünk.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Némelyek szemében szakmainak szánt szövegeimet is gyanússá teszi a magyar nyelv iránti érzelmi elfogultságom: a ragaszkodás a nyelvvel együtt a nyelvi közösséghez; féltése a nyelvnek és azoknak, akik beszélik; a csodálat és annak tudata, hogy itt, Kolozsváron a várossal és a tájjal együtt a magyar nyelv otthonom és hazám.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Anyanyelvünk felemás helyzetben van. A világ nyelveinek zömével ellentétben – ti. a nyelvek túlnyomó része ún. kis nyelv, amely nem rendelkezik államnyelvi joggal – egy független állam nyelve, a fennmaradáshoz elegendő nagyságú beszélőközösséggel. A Kazinczy vezette nyelvújításnak s a folyamatos nyelvfejlésnek köszönhetően fejlett nyelv. Alkalmas arra, hogy az irodalom, a tudomány és a politika nyelveként használjuk. Ugyanakkor azonban már látszanak sürgősen orvoslandó problémák is, s ha nem akarjuk, hogy visszafordíthatatlanná váljanak bizonyos kedvezőtlen folyamatok, cselekedni kell. Három jelenséget emelek ki.

A nyelv szerepe a tudományos életben. A legjobb úton haladunk afelé, hogy bizonyos tudományterületekről (a műszaki, az orvosi és a természettudományi kutatásokból) kizoruljon a magyar nyelv, hiszen nem számít tudományos tevékenységnek a magyar nyelven megjelentetett közlemény. Ilyen körülmények között a kutatók – jól felfogott szakmai érdekből – eleve angolul írnak. A következő vizont az lehet, hogy bizonyos tudományterületeken nem fog kialakulni a szakszókincs. Ez nem csupán a nyelv visszaszorulásának egyik állomását jelenti, hanem alapvető ember-nyelvi jog – ti. az információhoz jutás lehetőségének biztosítása anyanyelven – megsértését is.

A nyelv és a politika. Az EU elvben helyes nyelvpolitikája a gyakorlatban a legtöbb EU-nyelvet, köztük a magyart is

sújtja. Az EU intézményeiben a legtöbb tagállam nyelvét egyáltalán nem vagy csak korlátozott mértékben lehet használni. Ennek a korlátozott használatnak – pl. az anyanyelven történő felszólalás az Európa Parlament plenáris ülésén – a fordítási gyakorlat miatt sok értelme nincs. A felszólalásokat előbb az „egyenlőbb” nyelvek valamelyikére (pl. angolra) fordítják, majd onnan a többire. Ez a megoldás a harmadik nyelvekre fordítókat megoldhatatlan feladat elé állítja, s értesüléseim szerint szinte nem használják. A megoldás a minden nyelvről minden nyelvre történő fordítás volna. Ezzel emelhető a nyelvek presztízse, s közel egyenlővé válhatna valamennyi EU-tagállam nyelve. Kétségtelen, hogy ennek a javaslatnak a megvalósítása megnöveli a technikai problémákat, valamint a fordító/tolmács-tevékenység költségeit is. Hozadéka azonban jelentős. Sokat beszélünk – joggal – a biodiverzitásról, ám a kulturális és nyelvi diverzitásról lényegesen kevesebb szó esik. A kulturális és nyelvi sokszínűség megőrzése azonban legalább annyira fontos, hiszen ezáltal csökkenthető az asszimilációs folyamatok, a globalizáció üteme, s akár meg is állíthatók a kedvezőtlen folyamatok. Örülnék, ha a gondolattal sokan egyetértenének, s a magyar állam – még ha nem is oly mértékben érinti a nyelvi beolvadás veszélye, mint az egy-két millió lakost számláló államokat, élére állna a javaslat megvalósításának.

A nyelv társadalmi szintű romlása. A kialakult helyzetért csak magunkat okolhatjuk. Az egyre csökkenő színvonalú közoktatás és felsőoktatás, az írott és elektronikus sajtó egy részének ízlést, szellemet romboló áldatlan tevékenysége mérhetetlen károkat okoz. Már a közszolgálati rádióban is alig van olyan tudósító, szerkesztő, riporter, akinek mikrofonengedélyt lehetne adni. A rádió és a televízió széles néptömegek számára szolgál mintául. A nyelvi igénytelenség már az egyetemi hallgatók körében is megfigyelhető. Nincsenek tudatában alapvető stílusértékeknek, nyelvhasználati követelményeknek. Sürgős erkölcsi és szakmai beavatkozásra van szükség. A kulturális felemelkedést –

mint már kétszáz évvel ezelőtt is – a nyelvi felemelkedéssel kell kezdeni. A Magyar Tudományos Akadémiának és a felsőoktatási intézményeknek kell egy társadalmi méretű mozgalom élére állniuk. Amíg nem késő.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Fellengzős, hangzatos kifejezések nélkül tartom magától értetődőnek, hogy van anyanyelvem, amelyet a világ valamennyi nyelve közül a legjobban ismerek, amely meghatározza tudatomat, s amelyet szeretek, de amelyet mindezzel együtt sem helyezek más nyelvek fölé, azaz nem más nyelvvel szemben szeretek. Elengedhetetlennek tartom, hogy elismerjük a világ bármely más népének azt az elemi jogát, hogy – hozzánk hasonlóan – ők is szerethessék anyanyelvüket, lehessenek rá büszkék.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Apám a legszebben beszélő magyar színészek egyike volt, s a tiszta beszéd, a nyelv megbecsülése átragad az ember gyerekére, csakúgy, mint a könyvek, a művészet szeretete. Naponta hallottam dohogni, ha valaki hosszú ó-val mondta a postát, hosszú ő-vel a körutat vagy a körözöttet, gyerekkortól tudom, hogy az elvész és az elveszik nem ugyanaz, s a ténylegnél szebb a valóban. Megtanultam, hogy számárság a zsűribizottság meg a fogíny, s a nyaksál is csak néha elfogadható. Méltán kapta meg elsőik között a Kazinczy-díjat.

Bölcsész koromban bátran indultam az Eötvös Loránd Tudományegyetem versenyén, amelyet a „szép magyar ki-ejtés” népszerűsítésére szerveztek évről évre, s ahol Péchy Blankától Benkő és Bárczi professzorokig, Lőrincze Lajosig ott ült mindenki a bírálóbizottságban, aki akkortájt a magyar nyelv őrének számított. Kétszer indultam, és kétszer lettem második, mindig az Egyetemi Színpad kiválósága, Fodor Tamás mögött. Történt pedig ez még a Kazinczy-díj létrehozása, bevezetése előtt, amely eddig – úgy tudom – mindkettőnket elkerült.

Szerintem a magyar nyelv állapota, hogy finoman fejezem ki magam, romlik, mégpedig rohamos ütemben. Amerikanizálódnak (avagy globalizálódnak?) a „mai fiatalok” (meg az idősebbek is), angolszász nyelvű országokból származó szóösszetételeket és hangsúlyokat(!) használnak,

ami alól nem kivétel a megszaporozott televíziós és rádiós csatornák (soha, semmilyen előképzésben nem részesült) riportereinek, műsorvezetőinek sokasága sem. Elképesztő, ahogy a híradóban és más véleményformáló műsorokban „hibát vét” a közszolgálati televízió „arca”, riportere, műsorvezetője!

Nem azon múlik a nyelv szegényedése, hogy a tárgyias és tárgyatlan ragozás kimegy a divatból, nemcsak azon, hogy elfelejtődik az ikes igék használata, megbecsülése, terjed a „suk-sük”-ölés, de az általános tegeződéssel teljesen megszűnik, elvész a magyar nyelv különlegessége, az, amit az önözés, magázódás mint a nyelvi formák változatosága jelentett, jelenthet.

Emlékszem, Fehér Klára milyen sokszor próbált meg – tollal – küzdeni a magyar nyelv hagyományaiért. Talán a legemlékezetesebb glosszája az, amiben a „tessék parancsolni” helyébe lépett „tessék kérni”-t kérte ki magának. Ma egyszerűbb. Belépsz egy boltba, rögtön letegeznek: „Szia, mit kérsz?” Máskor meg vásárláskor is, személyes vagy telefonos ügyintézésnél is az új módi a „Miben segíthetek?” Vagyis: What can I help you?

Úgy nőttünk föl, hogy meg voltunk győződve arról, Karinthy Frigyes Micimackója jobb, mint az eredeti. A szinkronizált filmekhez a legjobb színészek adták a hangjukat. Ma egy játékfilmet egyetlen nap alatt szinkronizálnak és – tisztelet a kivételnek – a színészválasztásban „a munkaerő ára” talán a legfontosabb szempont.

A nyelv változik, s változnia is kell, hiszen új és még újabb tárgyak, fogalmak jelöléséhez, kifejezéséhez is szavakra van szükségünk. A 190 évvel ezelőtti nyelvújítás jó néhány kezdeményezése elhalt, sok pedig úgy beépült a nyelvünkbe, mint a török vagy szláv jövevényszavak. A 20. századi magyarítás jó néhány kezdeményezésének sikertelenségét volt módunk megtapasztalni. Ilyen például a szivarka, illetve a távbeszélő a cigaretta és a telefon helyett. A futball és a labdarúgás békésen megél egymás mellett, a meccs maradt, míg a bucket háttérbe szorította a hát-

véd, az offside-ot a les. A szurkolók már nem kiáltanak fel: Hands!, ha kézzel ér a labdához a játékosok egyike. Viszont a legutóbbi évek televíziós közvetítéseiben a partjelző bírót asszisztensnek nevezik a sportriporterek.

Ma törekvést sem érzek a nyelv megújítására. Nemhogy nincs kísérlet az idegen szavak magyarítására, de pont az ellenkező folyamatot van módunk megfigyelni.

A filmkészítésben és már a színházakban is a szereposztás, a szereplőválogatás helyett castingolnak! A filmes körökben az étkeztetés helyett megjött a catering, a latin diszpó helyett az amerikai call sheet, a fővilágosító első embere best boy-já lett. Különös, amikor magyar játékfilm magyarországi bemutatóján a színpadra szólítják az alkotókat, s köztük a gyártásvezető helyett a line producert, a felvételvezető helyett a location managert, illetve a unit managert. A televíziós műsorokat ma már „HD minőségben” nézhetjük...

A múzeumok világában ma már a művészettörténészek „kurátorai” a kiállításoknak, ahelyett hogy gondoznák vagy rendeznék azokat.

A gondolkodás nélküli szóátvétel és -használat egyik markáns jelzője az, amikor az angolszász sorryt következetesen sajnálomnak fordítják a szinkronszövegek írói, pedig annak az értelme a legtöbb esetben a bocsánatkérés, tehát magyar nyelvben a bocsánat, bocsáss(a, -on) megszónak/kifejezésnek felel meg.

A magyar lapokban, mint a Blikk, a Hot, a Story vagy a Sorry – például –, de a „bulvár” napilapok többségében is ugyanannak a kb. húsz „celebnek” a mindennapjaival foglalkoznak, a tévében pedig megtudhatjuk, milyen telefonok érkeztek a műsor alatt a „csetszobába”...

Nekem ez – újmagyar kifejezéssel – „nem jön be”!

Nem szükséges talán hosszan elemezni, hogyan terjedtek el és váltak teljesen hétköznapivá a trágár szavak. Vazze! A számítógép szövegszerkesztője még finoman, zölddel aláhúzza a programot készítő avult véleménye szerint, mi trágár, mely szó használata nem ajánlott. Az-

után a szülőnek, ha időnként nyelvőrnek is érzi magát, kemény munkájába kerül leszármazottait leszoktatni bizonyos szavak használatáról, mint arra rávenni, hogy késsel és villával egyenek.

Írom pedig mindezeket Valentájn-napon, 2009-ben.

Have a nice day, vagyis: Szép napot!

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

A magyar nyelv talán a világ egyik legkülönlegesebb nyelve, mely az ország, a nemzet hányatott történelme során hihetetlenül sokféle hatásnak volt kitéve, sokféle módon alakult, fejlődött, mire nagyjából kialakult az, amit ma használunk, ami oly gazdag és szeretetre méltó, hogy – akár nyelvtörvénnyel, akár anélkül, de számtalan módon és helyen érvelve, lelkesítve érte – harcolnunk kell, kellenie a fennmaradásáért gyorsan „globalizálódó” világunkban...

SCHMITT PÁL

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Kétségtelenül a kisebb nyelveknek többet kell tenniük fennmaradásukért és védelmükért. Látjuk, hogyan telep-szik rá az angol kifejezéseinkre, látjuk, hogy a fiatalok ré-mesen beszűkült szókinccsel társalognak és leveleznek számítógépen vagy telefonon. Sajnálatos, hogy az olvasás helyét és idejét a tv-nézés és internetezés foglalja el, ami-nek beláthatatlanok a következményei. Ma már nincs az a nyelvmentő, nyelvtisztító és nyelvújító szándék, ami ko-rábban jellemzett bennünket.

Ennek ellenére példásnak tartom azon magyarok erő-feszítéseit, akiket az élet határon túlra vetett, mindig cso-dálom őket, amint hagyományainkat, dalainkat, táncainkat és persze nyelvünket óvják és tartják, mint a magyar identitásuk nélkülözhetetlen kapaszkodóit. Büszke vagyok arra, hogy itt a 23 nyelvű európai parlamentben nemcsak mi, hanem a felvidéki és erdélyi képviselőtársaink is ma-gyarul szólalnak fel, demonstrálva elkötelezettségünket anyanyelvünk iránt, betöltve a magyar beszéd semmivel össze nem hasonlítható szépségével a közgyűlés hatalmas termét.

Persze inspirálnunk kell a fiatalokat, hogy tanuljanak idegen nyelveket, ha boldogulni szeretnének. Az idegen nyelv ismerete csak erősíti hitünket és bizalmunkat saját nyelvünk iránt, jobban tudatosítja bennünk annak szépsé-gét és gazdagságát.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Szerencsésnek tartom magam, hogy magyarnak születtem, és a Jóisten legszebb ajándéka számomra, hogy beszéljek magyarul.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

A nyelv az emberi életforma kifejezése, kiteljesedése. Ugyanakkor egy nép történetiségének, hagyományainak, lelkiségének tükröződése. Mi Babits Mihálytól még azt tanultuk, hogy a pontos fogalmazás, a szép beszéd elsősorban jellemkérdés.

A Kazinczy-emlékévben azért kell hangsúlyosan emlékeztetni erre, mert a mai közbeszéd egyre inkább jelzi azt a társadalmi közhangulatot, állapotot, amely közéletünk és mindennapjaink egyre általánosabb értékvesztését vagy már értéktelenségét sokak szavaiban, gondolataiban juttatja kifejezésre. Erre különösen és bántóan jellemző az a sokszor közönséges, alpári, durva, sőt trágár beszéd, amely jópofaságból vagy feltűnésből és nyereségvágyból ömlik az üzleti, kereskedelmi, szinte sokkolva szórakoztatni akaró médiából. Magyarul a trágár szavak valóban szeméremszétek, durvák, ízléstelenek, amelyek a viselkedésre, a magatartásra is hatnak. Sokszor felbosszant, hogy amerikai és egyéb akciófilmek fordított szövegeikben még nyersebbek, mint az eredetiben.

Más népek nyelvéhez viszonyítva, több országban látam, tapasztaltam az ellenkezőjére is példát. Írországban, ahol a még általánosabban használt angol ellenében tudatosan és szervezeten törekednek az ősi kelta eredetű anyanyelv újbóli terjesztésére, meghonosítására, míg Franciaországban törvényileg is előírták a boltok, üzletek, tájé-

koztató táblák egyértelmű francia kiírását, használatát. Az ír Dublinban például neves íróik arcképét még az autóbuszok oldalán is reklámozzák, azzal a felirattal, hogy olvassátok őket! Megkísértett a gondolat, hogy a budapesti járműveken lehetne-e így ajánlani Vörösmartyt, Aranyt, Márait vagy Kosztolányit?

Úgy vélem, hogy a mai nyelvromlás ellen szervezeten és tudatosan is küzdenünk kell, mert a mai világ és életforma durvaságot, közönségességet, igénytelenséget és erőszakot inspiráló, sőt reklámozó törekvéseivel szemben csak így lehet a javítás szándékával fellépni, sőt harcolni. Nem alakik ellen, hanem hangsúlyozva az emberi méltóság, öntudat és közösségi érzés magasabbrendűségét, azzal a természetes hagyománnyal, ahogy az ember a családjával, szeretteivel, felebarátaival és embertársaival bánni és viselkedni tartozik.

A fiatal ember eredendő törekvése, hogy önálló, minőségi, értéket teremtő egyéniség váljék belőle, hogy kiemelkedjék társai közül. Ezt a vágyát beszédével tudja érvényre juttatni, éppúgy mint tudásával, erre kell ösztönöznünk a tanítás és a közösségi életforma minden eszközeivel és változataival. Arra is emlékeztetve, hogy a magyar nyelv és beszéd használata, vállalása sokszor sajnos még áldozatot is követel határon túli honfitársainktól, hogy megőrizhessék nemzeti eredetüket, létüket, amelynek folytatói és letéteményesei. Mozgalmak, versenyek, játékok a modern világ eszközeivel is erre készíthetjük őket, de ennek a buzdításnak, szerveződésnek mindig az anyaországból, a nyelvvédő és nyelv művelő mozgalmakból kell kiindulnia.

Korunk legnagyobb nyelvi kísértése a gyors, ellenőrizetlen információözön, izgalomkeltés, nemcsak viselkedésbeli, hanem nyelvi sokkolás is, amely a televíziókból, sajnos már a rádiókból is, vagy a hirdetésekben az emberek felé árad, ahol a primitív, rögtönzött fordítás, az akciófilmeket kísérő trágár és durva beszéd nemcsak nyelvérzékünket, hanem jellemünket is sérti. A társadalmi együttlét

évezredek és évszázadok kikovácsolta törvényeket, magatartást ír elő, hiszen ha nem azokat követjük, vélt és ugyancsak rosszul értelmezett, káros modernségünkben a barlanglakók civilizációs szintjére süllyedhetünk vissza, amelynek ijesztő és intő jelei ugyancsak mutatkoznak. Az internet gyors gépi makogása nem helyettesítheti a beszédet, mint ahogy a képek mesterkélt erotikája sem szeretteink valóságos ölelését, dédelgetését. És ne feledjük a történelem tanulságát sem: nyelvében él a nemzet. Ez megtartó, összetartó erőnk „annyi balszerencse közt, oly sok vizsály után”, s ha szegényítjük, elfelejtjük, lemondunk róla, magyarságunkat, egyéni létünket és lehetőségeinket veszítjük el. Végezetül boltosainkat szerényen arra kérem: üzletük ajtajára továbbra se azt írják ki, hogy „open”, mert ha meghagyják a „nyitva” szócskát, higgyék el, többen térnek majd be oda!

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Nekem a magyar nyelv egyéniségem, műveltségem, hitem és vágyaim egyetlen lehetséges kifejezése.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Egy nemzet addig létezik, amíg megőrzi anyanyelvét. Tunduk különböző okok miatt elsorvadt vagy eltűnt nyelvekről, ez a veszély elsősorban a kis népeket fenyegetheti. Hubay Miklósnak van egy megrendítő drámája, az *Elnémulás*, melynek megírását az észak-olaszországi Trieszt–Velenca–Udibe háromszögben lévő Friuli tartományban élők, a friuli nyelvet beszélők támogatták. Meghívták a mestert, és addig el sem engedték, amíg meg nem írta nyelvük, illetve a kisebbségben élők nyelvének sorsáról a szomorú rekviemet. Ezt a nyelvet – Hubay közlése szerint – ötvenkétezren beszélik, *de leginkább otthon*. A darabban már csak egy, a megszállók által halálra ítélt asszony beszéli népe nyelvét, akitől a siralomházban őt felkereső „janicsár” pap, aki ismeri az asszony nyelvét, az éjszaka folyamán igyekszik bővíteni tudását, hogy „konzerválja” népük veszendő szavait. Hubay a kis népek nyelvének sorsáért aggódik ebben a szép drámájában.

A magyar nyelv sok elviselt veszély ellenére él, és azt hiszem, van olyan erős, hogy minden nyelvi támadást kibírjon. Ezért aztán, s ebben hiszek, nem fog kipusztulni. Van olyan „élelmes”, hogy ami elérkezik hozzá, azt magába szippantsa, átalakítsa. Ami erre alkalmatlan, azt csakhamar kiveti. Sokféle hatás éri a kor technikai fejlődése, a hazánkba letelepedő népek behozott kifejezései, az idegen nyelvek határtalansága révén. Az új szavak-fo-

galmak igen kis ideig okoznak értetlenséget, hamarosan „magyarulnak”, de legalábbis megszokott és ezáltal érthető fogalomná válnak. Ha csak Pestet vesszük vizsgálat alá, láthatjuk, hogy nem is olyan régen még a német és a jiddis keveredett a város nyelvébe, tiszta magyarsággal talán csak a hortobágyi pásztorok beszéltek, vagy a hegyi népek, az elszigetelt falvak lakói. A vegyes pesti nyelv beszivárgott a szépirodalomba is, a múlt század regényei, színdarabjai ma már magyarázatra szoruló kifejezéseket tartalmaznak, gondoljunk csak Szép Ernőre vagy Szomoryra, netán Molnár Ferencre, anyanyelv dolgában nem voltak olyan szigorúak, mint Kosztolányi, de azért szép és eleven az ő nyelvük is.

Mindannyian tudjuk, mennyit változott száz évek során a nyelvünk. A tanárok arról panaszkodnak, hogy a diákok nemigen értik Jókai, Mikszáth vagy Gárdonyi nyelvét. Gárdonyiét! – uram bocsá! –, aki a legszabatosabb szépírónk volt célratörő, rövid mondataival! De nem olvasnak Móriczot sem. Ezért aztán felütötte fejét egy ostobaság: átírni mai nyelvre a klasszikusokat! Arra hivatkoznak, hogy pl. a 19. század francia, angol stb. íróit mai fordításban megkapva közel érezhetik magukhoz a fiatal olvasók. Vagy például a legfrissebb Shakespeare-, Molière-fordítások nyelve is teljes mértékig mai. Rendben van, ma végzett fordítást nem is lehet múlt századbeli stílusba tenni, de magyar írókat, mégpedig a közelmúltból miért kellene modernizálni? Olyan ez, mintha átfestենék Munkácsy, Rippl-Rónai vagy Bernáth Aurél képeit! Képtelenség! A tanárok miért nem tudják megmagyarázni, hogy az író eredeti stílusa az írás művészete, és nem csak a tartalom, a mondandó a lényeg. A történet megszövése is! De valamit mégis mutat a szándék: bizonyos türelmetlen ódzkodást a nyelv lelkének befogadására.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Anyanyelvem a magyar, a munkám eszköze. Csakis anyanyelvemen tudom létrehozni műveimet. Szeretem gazdagságát, játékosságát, s mindazt a szellemi kincset, ami ezen a nyelven létrejött. És szeretek megméretni Arany János gyönyörűséges nyelvével.

SZINETÁR MIKLÓS

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

A magyar nyelv – sok más nép nyelvéhez hasonlóan – rossz állapotban van. De vigyázzunk! Nem az a baj, hogy egyre gyakoribb a szleng használata. Ez még gazdagíthatja is a nyelvet. Ha egy embert póknak, pasasnak, krapeknak, fazonnak, főszernak stb. neveznek, az csak színesít – ha a fiatalok új képeket szimbólumokat kreálnak, csak gazdagít –, ám csak akkor, ha ez nem kizárólagos, ha ezek mellett még sok más kifejezést is használnak, és ha közben az újjal együtt örülnek a korábbi nyelv kincseinek is.

De ott a baj, hogy ma nyelvünk – nem kis mértékben a tv-k jóvoltából – lebutulóban van. Egyre kevesebb szót használnak, és egyre primitívebb a kifejezésmód. Sajnos, az „egyszerűség” kedvéért elvész a magyar nyelv rengeteg nagyszerű íze és színe.

És az talán még nagyobb baj, hogy ezt a gyönyörű nyelvet csúnyán beszélik.

Nem ropogtatják a mássalhangzókat, még a kettős-hangzókat sem. Nem élvezik azokat a gyönyörű magánhangzókat, amelyeket rajtunk kívül talán csak az olaszok tudnak élvezettel kimondani.

Rondán hangsúlyoznak! Felviszik a szóvégeket, amivel megölik a nyelv karakterét. Hadarnak és levegősen beszélnek.

Szégyellik a tájnyelveket. Ha a televízióban valaki az időjárás-jelentést tüneményes palóc nyelven mondja, akkor erről gyorsan leszoktatják.

Az iskolákban a magyar nyelv és beszéd tanítása háttérbe szorult. Az egyetemi felvételikén is.

És végül, de nem utolsósorban a beszéd rombolásában rossz példát mutatnak a színházak is, ahol bizonyos isko-

lák a beszédnél sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a mozgásnak. Napjainkban nem a Bessenyei, Sinkovits típusú színészek a példaképek, de még a filmek szinkronizálásánál is gyakran fontosabb az olcsóság, mint a magyarul szépen beszélő színészek szerepeltetése.

Magyarországon egy keverék nép él, amely inváziók, megszállások, betelepítések, idemenekülések során jött létre.

Ez a nemzet magyarból, kunból, kazárból, törökből, tatárból, svábból, zsidóból, bunyevácból és még ki tudja, mi mindenből lett kikeverve. A történelem során elviselt közös szenvedésein túl legfontosabb azonosítója a különleges kultúrája és a gyönyörű nyelve!

Ha ez elsorvad, feloldódik, akkor nincs értelme Magyarországról beszélni.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

A szép magyar beszéd számomra kulináris öröm! A hadaró, mássalhangzónyelő, magánhangzót elkenő, makogó „egyszerűsége” és az ordítva, rosszul hangsúlyozó „korszerűsége” egyaránt allergiás vagyok.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

Anyanyelvünk szavai-hangjai nemzetépítő erőt rejtenek! Néphagyományok titokzatos kincseit őrző nemzet vagyunk – halkán és félve mondom: talán voltunk! Bartók és Kodály zenéje tette hajdanán zenei világhatalommá hazánkat. Más népektől eltérő és feltűnően megkülönböztethető sajátosságaink s nyelvünk szinonimagazdagsága őseink örökségét féltve megtartotta. Magunk őrzése által tanulunk, akitől csak lehetett. A magyar nyelv muzsikál, zenénk pedig beszél. Az átlagos tulajdonságaink nem domináltak bennünk. Leveretéseinkből hamar felemelkedtünk, így újrakezdő lelkületünk bizonyossá vált. A magyarságot Bartóknak és Kodálynak nem kellett „kitalálnia” – hamar „rátaláltak” nyelvünk sajátos kincsestárára. Sajnos az idő múlásával a világot „üzletté” formálták, a kultúrát pedig „áruvá!” Nagyrészt az igazi értékeket e tendencia nem kímélte. Budapesten több az angol nyelvű felirat, mint a magyar... A kultúrát „ráadássá” tették, s szinte csak az igénytelen „szórakoztatás” irányába terelték kíméletlen agresszivitással. A művészetek mondanivalója elsősorban „vigasztaló”, „erőt adó” és „elmélyítő hatásával” tud beavatkozni harmonikusan az emberek lelkébe. A mai eldurvult világ eltéríti az embereket önmaguktól, s a „többletekről” a legtudatosabban megfeledkezik! Bizonyos vagyok abban, hogy a magyarság belső őrzése erkölcsiségében rejtett eddig. Amit építeni kellene, azt a „haszon”

érdekében „rombolássá” változtatják. S ezt lázas sietséggel végzik, hogy a hatalmat a világban átjátsszák a multik jávára. Ezt világviszonylatban végzik a maguk kizárólagos hasznára... Ezzel ma szembeszállni csak legszemélyesebb harmonikus életünk megteremtésével lehet. A „tökéletes-élet” híján legalább a „teljes-élet” zavartalanságára törekedjünk önerőből, hogy életünk „teljesség-igényét” privát módon még őrizhessük! A „látszat”-teljesítmények korát éljük. Hamlet mondja anyjának, Gertrúdisznak: „Látszat?, az is valóban. LÁTSZIKOT nem ismerek!”

A Kazinczy-évben én magamat az Ő soraival vigasztalom:

„A muzsika a lelket emeli. Mely bölcs volt a görögök nevelése, kikenél muzsikát tudni s Honért érzeni oly szükség volt, mint nálunk tudni a Deák grammatika törvényeit.”

Ezért is használom a hazaszeretet helyett a „HONSZERELEM” kifejezést, mert hiszek abban a Németh László-i mondásban, hogy „minden ember annyit ér, amennyit érezni tud”. Amíg élek, a magyar édes anyanyelv teljesebb gazdagságát igyekszem enyéim közt gyakorolni, amennyire csak lehetséges, hogy életünk is megközelítse a nyelvünk ötvözött gazdagságát!

A „többit”? – ahogy Babits mondta: „Uram, majd megadod máskor!”

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvüinkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Életem: Szeretett Anyanyelvünknek köszönhetően a MAGYAR KÖLTÉS ZET BŰVÖLETÉBEN telt el! Harmonikusabb napokat sohasem kívánék magamnak, mint amikor hintaszékben ülve Babits-Weöres-Pilinszky vagy Radnóti vagy Arany János verseit áhítattal szívhattam magamba...

TANDORI DEZSŐ

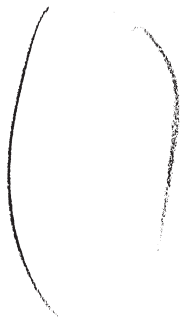
Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

A kérdés nagysága meghaladja erőmet, tudásomat, de az anyanyelv is az angyalok egyike, rilkei értelemben. Minden jobb erőmet a nyelv költészeti és prózai szolgálatára fordítottam. Érdekes, ha ez igaz, és tényleg van ilyen, nem csupán mentekezés, lustaságomé. Mint fordítót végig a magyar eredmény érdekelt, minimális tudással (viszonylag minimálissal) fogtam fel a föladatot, és különböző forrásokból jött a magyar „megfelelő”: ösztön, akarás, becsvágy, tisztesség stb. Mint fordító ezekkel a remélhető erényekkel igyekeztem dolgozni.

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

Túl nagy kérdés, mi a véletlen. Ha a végső balsors egy közúti balesetnél elkerül, mert elkerült párszor, lehet etikai oka, az angyaloknál nyilván tartva: megsirattam balesetes-halott ismerősömet vagy épp egy ismeretlent, hetekig emésztettem magam. Hogy a nyelv ajándékát mivel szolgáljuk meg? Szervesség, és minden nyelv kitermeli a maga munkásait, gondolom, én sem más véletlenből eredeztettem a szerencsémét. De soha eszembe nem jutott, hogy a nyelvi produktumnál magasabb rendűt a magam elérhetősi körében eredendő evidenciával érezek, tudjak. Más közegeket – építészet, zene, festmény – esetleg még jobban

csodállok, mint a költészet alkotásait, vagy kb. ugyanúgy, de ha pl. rajzolok, az az élet része, ha írok, az... több. Ha úgynevezett szellemrajzokat készítek, akkor bonyolultabb nyelviséget fordítok le vonalak+szöveg együttesévé. Ld. alább. Ez a kis rajz a nyelv, az anyanyelv hasonlatképe.

A sávjeles l'aug
(Kisül megviselet)

TEMESI FERENC

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelvünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

A magyar nyelv népünk legnagyobb alkotása: mindennapi kenyerünk, titkos imádságunk, várunk és templomunk, amelyhez mindannyian hozzáteszünk egy téglát; hátrányunk és előnyünk – megmaradásunk záloga.

Milyennek érzi most, 2009-ben, a Kazinczy-évben anyanyelvünk állapotát, más népek anyanyelvéhez viszonyított helyzetét, valamint a magyarság megmaradásában és boldogulásában betöltött, illetőleg betölthető szerepét?

A magyar nyelv a tudomány álláspontja szerint mintegy háromezer éves. Legrégébbi összefüggő írásos nyelvelmé-keink nyolcszáz esztendősek, az anyanyelv írásos használata azonban csak négy-ötszáz éve kezdett elterjedni. Annak pedig kétszáz éve sincsen, hogy az elemi szintű írni-olvasni tudás társadalmi igénnyé vált. S csak a 20. században jelent meg az a célkitűzés, hogy mindenki váljon egész életén át művelődni vágyó, írásban és olvasásban is igényes emberré.

Ismeretes, hogy a középkor és a korai újkor évszázadaiban a tudományok és a nemzetközi érintkezés nyelve a latin volt. Magyarországon még száz éve is elvárták a latin nyelv érettségi szintű ismeretét. A latinitás a magyar kultúra szerves részévé vált az évszázadok során, olyan múlttá, amelynek egyre hézagosabb ismerete ma komoly fogyatkozás. A latin nyelvet nem lehet ismét elterjeszteni, de a latin szellemiségre elhagyhatatlanul szükségünk volna a jövőben is. A klasszikus latin vagy másfél ezer éve holt nyelvnek számít. De belőle fejlődtek ki a neolatin nyelvek. S maga a nyelv holtában is halhatatlanná vált: a Római Birodalom kultúráját közvetítette, valamint az elterjedő kereszténységét. Ez a nyelv tehát soha nem ártott nekünk, inkább segítségünkre volt.

Miért szükséges mindezt említeni? Mert arra is emlékezhetünk, hogy a 18. század végén Herder a magyar nyelv

elképzelhető, közeli elhalását jósolta. Részben ez, részben a magyarság helyzete indította el Kölcsey Ferencnek, majd másoknak az aggodalmát, a nemzethalál-látomások sorozatát. Az európai történelemnek éppen abban az időszakában, amelyben a modern nemzeteszme megfogalmazódott. Kétféle változatban is. Az egyik, a francia modell szerint egy adott ország lakossága alkot egy nemzetet. A másik, a német modell szerint a nemzet nyelvi-kulturális egység, amely akár országhatárokon is átívelhet. Tudjuk, hogy Franciaország a polgári forradalom után vált egy nyelvűvé, a németajkúak pedig több országban léteznek ma is. Mindkét értelmezésnek tapasztalati alapja van. A történelmi Magyarország főként az egyik, a Trianon utáni a másik modell szerint létezhetett. Nem feledhető azonban az sem, hogy nyelvi-kulturális nemzettudatunkban jelen van a múlt, a hagyomány, a régi, a többnyelvű ország is.

A nemzet mindenképpen nyelvi-kulturális egység is, amely évszázadok hagyománykincsén alapul. Így a nyelv sorvadásával, valamint a használói kör szűkülésével maga a nemzet szegényedik, sorvad. Ma ez a helyzet. Kettős ez a veszély, s nem mai keletű. Már a szocialista világrendszerben megjelent, főként a többnyelvű országokban. Máshol, mint például nálunk, a nemzeti sajátosságok hangoztatását, védelmének szándékát bélyegezték nacionalizmusnak. A szocialista internacionalizmus eszméjét azután a globalizáció váltotta fel, s ez nemcsak a két világrendszer közötti falakat bontotta le, hanem a nemzeti kulturális hagyományokat is bomlasztani kezdte, gátolva továbbfejlesztésüket. Madách falansztere egyfajta utópikus diktatúra keretei között képzelte el egy olyan uniformizált világot, amelyet az ezredforduló a demokrácia szemfényvesztőbb mutatójaival kezdett el megvalósítani. Az antik Róma politikai krédója, a panem et circenses érvényesül. A kenyér ugyan egyre kevesebb, a cirkusz, a feledtető olcsó szórakoztatás azonban egyre több, s mindinkább egynemű. A kenyér még őrzi a nemzeti sajátosságokat,

a tévéműsorok, a magazinok azonban világszerte egyformák.

Mindennek legáltalánosabb közvetítő nyelve az angol. Önmagában nem ezzel a nyelvvvel van baj. Elkerülhetetlen s nélkülözhetetlen, hogy az új évezred „latinja” legyen. A természettudományokban, a műszakiakban évről évre terjed a használata. A nemzetközi kapcsolatokban is. Azonban ha a társadalomtudományokban is általánossá válna, az a nemzeti kultúra és az anyanyelv viharos romlását eredményezné. Milyen lehetne az a magyar irodalom, amelyről magyar nyelven nem születnének tanulmányok? S mi a helyzet a mindennapi életben? Az angol nyelv a tömegek számára a szórakozást, a „cirkuszt” közvetíti. Ma még csak az kezd elfelejtődni, hogy magyarul is lehet boldog születésnapot kívánni. De mi lesz tíz vagy húsz év múlva? S milyen lesz a hatása az internet rendszeres használatának, az SMS-ezésnek, a rádióban, tévében, bárhol hibásan, rossz artikulációval beszélőknek? Cáfolhatatlan nyelvtörténeti tény, hogy a nyelv változik, egyszerűsödik, de ez nem válhat romlássá, makogássá.

A romlás még nem jelent megszűnést. Ennél is nagyobb a másik veszély. A magyarság lélekszáma egyre csökken. Mértéktartó becslés már ennek az évszázadnak a közepére többmilliós csökkenést tart elkerülhetetlennek. Mások már azt is leírták, hogy kétszáz év múlva holt nyelvvé válik a magyar. Ez az aggodalom túlzó. De gondoljunk el egy lehetséges változathoz. Feltételezzük azt, hogy minden nő szülni fog egy gyereket, s azt is, hogy az átlagéletkor 90 év lesz. Nagyon leegyszerűsítve a számítást ez annyit jelent, hogy kétszáz év múlva a Kárpát-medencében mintegy háromszázezer magyar anyanyelvű ember fog élni. Nyelvi-kulturális közösség lehetünk még, de ország aligha. Kölcsenynek lesz igaza? Ady Endrének? Válasszuk inkább Illyés Gyula gondolatát: a legnagyobb bátorság a remény. S kiáltsuk Zrínyi Miklóssal: Ne bántsod a magyart!

Hogyan fogalmazná meg egyetlen mondatban anyanyelviünkhöz fűződő érzelmi kapcsolatát?

A magyar nyelv

Mint az anyám, óv: nélküle még ember se lehetnék.

A KÖTET SZERZŐI

Andrásfalvy Bertalan (1931–, Sopron) etnográfus; a Magyar Tudományos Akadémia doktora, professor emeritus

Benyhe János (1926–, Hódmezővásárhely) műfordító, irodalomtörténész; a Magyar Pen Club főtitkára

Bózsöny Ferenc (1931–, Pécs) bemondó, tanár, előadóművész; Kazinczy-díjas

Faragó Laura (1949–, Budapest) énekművész, dal- és oratórium-énekes

Fekete Gyula (1922–, Mezőkeresztes) író; József Attila- és Magyar Örökség-díjas

Freund Tamás (1959–, Zirc) neurobiológus; Széchenyi- és Bolyai-díjas akadémikus

Gömöri György (1934–, Budapest) irodalomtörténész, költő, műfordító; Jurzykowski- és ZAIKS-díjas, Salvatore Quasimodo-emlékdíjas

Görgey Gábor (1929–, Budapest) író; a Magyar Pen Club elnöke, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja

Hámori József (1932–, Fegyvernek) biológus; az Európai Tudományos és Művészeti Akadémia tagja, Széchenyi-díjas akadémikus

Hiller István (1964–, Sopron) történész; oktatási és kulturális miniszter

Jókai Anna (1932–, Budapest) író; a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja, Kossuth-, Magyar Örökség- és Prima Primissima-díjas

- Juhász Judit** (1947–, Budapest) újságíró; a Magyar Katolikus Rádió vezérigazgató-helyettese
- Kornis Mihály** (1949–, Budapest) író; József Attila-díjas, Soros-életműdíjas
- Korzenszky Richárd** (1941–, Csorna) tanár, egyházi vezető; a Tihanyi Bencés Apátság elöljárója
- Lackfi János** (1971–, Budapest) költő, műfordító, szerkesztő, kritikus; József Attila-díjas
- Lator László** (1927–, Tiszasasvár, Csehszlovákia) költő, esszéista, műfordító; a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja, Kossuth-díjas
- Lukács Sándor** (1947–, Miskolc) színművész, költő; Prima Primissima-díjas
- Makovecz Imre** (1935–, Budapest) építész; a Corvin-lánc birtokosa, Kossuth-, Magyar Örökség- és Prima Primissima-díjas
- Monspart Sarolta** (1944–, Budapest) sportszervező, mesteredző; tájfutó világbajnok
- Nádasdy Ádám** (1947–, Budapest) nyelvész, költő; Graves-díjas
- Nagy Bandó András** (1947–, Deszk) Karinthy-gyűűrs humorista, karikaturista, író, előadóművész
- Pálinkás József** (1952–, Galvács) fizikus; a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, akadémikus
- Péntek János** (1941–, Körösfő) nyelvész, etnográfus; a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja, Arany János-életműdíjas
- Pusztay János** (1948–, Szombathely) nyelvész, egyetemi tanár; Apáczai Csere János- és Prima Primissima-díjas
- Ráday Mihály** (1942–, Budapest) operatőr, rendező, szerkesztő, műsorvezető; Kossuth-, Europa Nostra- és Táncsics Mihály-díjas

- Schmitt Pál** (1942–, Budapest) sportoló, sportvezető és diplomata (párbajtőr csapatban olimpiai és világbajnok, az Európai Parlament képviselője); Esterházy Miksa-díjas
- Sediánszky János** (1931–, Budapest) író, újságíró; a Magyar Elektronikus Újságírók Szövetségének elnöke
- Szakonyi Károly** (Németh Károly) (1931–, Budapest) író, dramaturg; József Attila-, Gábor Andor- és Kossuth-díjas
- Szinetár Miklós** (1932–, Budapest) rendező; Jászai Mari- és Kossuth-díjas
- Szokolay Sándor** (1931–, Kunágota) zeneszerző; a Corvin-lánc birtokosa, Kossuth- és Magyar Örökség-díjas
- Tandori Dezső** (1938–, Budapest) író, költő, esszéista, műfordító, intermediális grafikus; a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja, József Attila-, Graves-, Kossuth- és Prima Primissima-díjas
- Temesi Ferenc** (1949–, Szeged) író, műfordító, drámaíró, forgatókönyvíró; a Magyar Művészeti Akadémia tagja, József Attila- és Nagy Lajos-díjas
- Vasy Géza** (1942–, Budapest) irodalomtörténész, az Írószövetség elnöke, József Attila- és Arany János-díjas

A TINTA KÖNYVKIADÓ KIADVÁNYAI

A MAGYAR NYELV KÉZIKÖNYVEI 1–16.

1. MAGYAR SZÓKINCSTÁR

Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára

Főszerkesztő: Kiss Gábor

942 oldal, 5990 Ft

2. A MI NYELVÜNK

Íróink és költőink a magyar nyelvről

Szerkesztette: Grétsy László

494 oldal, 3950 Ft

3. KÖZGAZDASÁGI HELYESÍRÁSI SZÓTÁR

Szakszavak, kifejezések, szókapcsolatok

és rövidítések gyűjteménye

Szerkesztette: B. Szabadkai Éva – Mihalik István

700 oldal, 7000 Ft

4. A CSODASZARVAS NYOMÁBAN

A legszebb ezer vers költészetünk nyolc évszázadából

Szerkesztette: Makkai Ádám

1008 oldal, 7420 Ft

5. MAGYAR SZÓLÁSTÁR

Szólások, helyzetmondatok, közmondások

értelmező és fogalomköri szótára

Főszerkesztő: Bárdosi Vilmos

948 oldal, 6860 Ft

6. FORGÁCS TAMÁS

MAGYAR SZÓLÁSOK ÉS KÖZMONDÁSOK SZÓTÁRA

Mai nyelvünk állandósult szókapcsolatai

példákkal szemléltetve

822 oldal, 6860 Ft

7. SZATHMÁRI ISTVÁN

STILISZTIKAI LEXIKON

Stilisztikai fogalmak magyarázata

szépirodalmi példákkal szemléltetve

250 oldal, 3360 Ft

8. TÓTFALUSI ISTVÁN
IDEGENSZÓ-TÁR
Idegen szavak értelmező
és etimológiai szótára
1000 oldal, 6990 Ft

9. NYELVMŰVELŐ KÉZISZÓTÁR
Szerkesztette:
Grétsy László – Kemény Gábor
632 oldal, 4990 Ft

10. T. LITOVKINA ANNA
MAGYAR KÖZMONDÁSTÁR
Közmondások értelmező szótára
példákkal szemléltetve
848 oldal, 6860 Ft

11. TÓTFALUSI ISTVÁN
KIEJTÉSI SZÓTÁR
Idegen nevek, szavak, kifejezések
és szólások helyes kiejtése
520 oldal, 4990 Ft

12. ETIMOLÓGIAI SZÓTÁR
Magyar szavak és toldalékok eredete
Főszerkesztő: Zaicz Gábor
1022 oldal, 7990 Ft

13-14. ÉRTELMEZŐ SZÓTÁR+
Értelmezések, példamondatok, szinonimák,
ellentétek, szólások, közmondások,
etimológiák, nyelvhasználati tanácsok
és fogalomkörü csoportok
Főszerkesztő: Eőry Vilma
Az 1. és a 2. kötet együtt
1860 oldal, 11 990 Ft

15. ALAKZATLEXIKON
A retorikai és stilisztikai alakzatok kézikönyve
Főszerkesztő: Szathmári István
596 oldal, 5990 Ft

16. FERCSIK ERZSÉBET – RAÁTZ JUDIT
KERESZTNEVEK ENCIKLOPÉDIÁJA
A leggyakoribb női és férfinevek
440 oldal, 4990 Ft

AZ ÉKESSZÓLÁS KISKÖNYVTÁRA 1–10.

1. BÁRDOSI VILMOS – KISS GÁBOR
KÖZMONDÁSOK

3000 magyar közmondás és szójárás betűrendes
értelmező dióhéjszótára, 176 oldal, 990 Ft

2. BÁRDOSI VILMOS – KISS GÁBOR
SZÓLÁSOK

5000 magyar állandósult szókapcsolat betűrendes
értelmező dióhéjszótára, 234 oldal, 990 Ft

3. MINYA KÁROLY
ÚJ SZAVAK I.

Nyelvünk 1250 új szava értelmezésekkel
és példamondatokkal, 180 oldal, 1490 Ft

4. BENCÉDY JÓZSEF
RETORIKA

Gyakorlati útmutató, 144 oldal, 990 Ft

5. HAJDU ENDRE
SZÓMÚZEUM

Ódon, furcsa, érdekes, bolondos, emlékezetes
szavak, nevek, címek tára, 128 oldal, 990 Ft

6. PARAPATICS ANDREA
SZLENGSZÓTÁR

A mai magyar szleng 2000 szava és kifejezése
fogalomköri szinonimamutatóval, 144 oldal, 1490 Ft

7. KISS GÁBOR – BÁRDOSI VILMOS
SZINONIMÁK

20 000 rokon értelmű szó dióhéjszótára, 222 oldal, 990 Ft

8. FORGÁCS RÓBERT
ANYA – NYELV – CSAVAR

Nyelvi fejtörők, 144 oldal, 1490 Ft

9. MOLNÁR CSIKÓS LÁSZLÓ
DIVATSZAVAK

222 újszerű szó és szójelentés
részletes magyarázata, 238 oldal, 1490 Ft

10. FALK NÓRA
ETIMOLÓGIÁK

10 000 magyar szó eredete, 284 oldal, 1490 Ft

HÍD SZÓTÁRAK 1–4.

1. VIZI KATALIN
ANGOL–MAGYAR ALAPSZÓTÁR
208 oldal, 990 Ft

2. VIZI KATALIN
MAGYAR–ANGOL ALAPSZÓTÁR
184 oldal, 990 Ft

3. BAŃCZEROWSKI JANUSZ – BÁRKÁNYI ZOLTÁNNÉ – REIMAN JUDIT
LENGYEL TÁRSALGÁSI ZSEBKÖNYV
250 oldal, 2100 Ft

4. NÁRAY-SZABÓ MÁRTON
FRANCIA–MAGYAR BESZÉDFORDULATOK
1200 kifejezés a mindennapi társalgás nyelvéből,
113 oldal, 1120 Ft

SEGÉDKÖNYVEK A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ 1–98.

1. A SZINONIMITÁSRÓL
Szerkesztette: Gecső Tamás – Spannraft Marcellina
143 oldal, 1120 Ft

2. POLISZÉMIA, HOMONÍMIA
Szerkesztette: Gecső Tamás
207 oldal, 1680 Ft

3. T. SOMOGYI MAGDA
TOLDALÉKRENDSZEREZÉSÜNK VITÁS KÉRDÉSEI
113 oldal, 1120 Ft

4. LEXIKÁLIS JELENTÉS, AKTUÁLIS JELENTÉS
Szerkesztette: Gecső Tamás
293 oldal, 1680 Ft

5. SZABÁLYTALAN FONOLÓGIA
Szerkesztette: Siptár Péter
123 oldal, 1120 Ft

6. MAGYAR LEÍRÓ NYELVTAN. MONDATTAN I.

Szerkesztette: Kálmán László
193 oldal, 1680 Ft

7. KOMLÓSY ANDRÁS
A LEXIKAI-FUNKCIONÁLIS GRAMMATIKA MONDATTANÁNAK

ALAPFOGALMAI
126 oldal, 1120 Ft

8. KÁLMÁN LÁSZLÓ
KONSTRUKCIÓS NYELVTAN

99 oldal, 1120 Ft

9. TRÓN VIKTOR
FEJKÖZPONTÚ FRÁZISSTRUKTÚRA-NYELVTAN

180 oldal, 1680 Ft

10. A METAFORA GRAMMATIKÁJA ÉS STILISZTIKÁJA

Szerkesztette: Kemény Gábor
295 oldal, 1680 Ft

11. KONTRASZTÍV SZEMANTIKAI KUTATÁSOK

Szerkesztette: Geccsó Tamás
299 oldal, 2380 Ft

12. SZOCIOLINGVISZTIKAI SZÖVEGGYŰJTEMÉNY

Szerkesztette: A. Jászó Anna – Bódi Zoltán
310 oldal, 2380 Ft

13. LEXIKALISTA ELMÉLETEK A NYELVÉSZETBEN
Szerkesztette: Kálmán László – Trón Viktor – Varasdi Károly

370 oldal, 1960 Ft

14. KEMÉNY GÁBOR
BEVEZETÉS A NYELVI KÉP STILISZTIKÁJÁBA

227 oldal, 1960 Ft

15. HAVAS FERENC
A MARRIZMUS-SZINDRÓMA
Sztálinizmus és nyelvtudomány, 452 oldal, 1960 Ft

16. MINYA KÁROLY
MAI MAGYAR NYELVÚJÍTÁS
Szókészletünk módosulása a neologizmusok tükrében
a rendszerváltozástól az ezredfordulóig, 128 oldal, 1960 Ft

17. ALBERT SÁNDOR
FORDÍTÁS ÉS FILOZÓFIA
A fordításelméletek tudományelméleti problémái
& Filozófiai szövegek fordítási kérdései, 154 oldal, 1680 Ft
18. A RETORIKAI-STILISZTIKAI ALAKZATOK VILÁGA
Szerkesztette: Szathmári István
228 oldal, 2380 Ft
19. GECSŐ TAMÁS
A NYELVLEÍRÁS LEHETŐSÉGEI ÉS HATÁRAI
222 oldal, 2380 Ft
20. A. JÁSZÓ ANNA
CSAK AZ EMBER OLVAS
Az olvasás tanítása és lélektana, 189 oldal, 1960 Ft
21. HERMAN JÓZSEF
VULGÁRIS LATIN
Az újlatin nyelvek kialakulásának útja, 107 oldal, 1680 Ft
22. BALOGH PÉTER
FRANCIA JELENTÉSVÁLTOZÁSOK ELEMZÉSE
Jelentéstágulások és jelentésszűkülések
a francia nyelv kialakulása és fejlődése során,
200 oldal, 1960 Ft
23. DOBSONYI SÁNDOR – HANGAY ZOLTÁN – NAGY KATALIN
SZÓFAJTANI ELEMZÉSEK
276 oldal, 2380 Ft
24. TERMÉSZETES NYELVEK – MESTERSÉGES NYELVEK
Szerkesztette: Gecső Tamás
102 oldal, 1680 Ft
25. BERNARD CERQUIGLINI
A FRANCIA NYELV SZÜLETÉSE
78 oldal, 1400 Ft
26. ÉVA OSZETZKY
LEXICOLOGIE ET ENSEIGNEMENT DU FRANÇAIS
Étude contrastive français – hongrois, 227 oldal, 1960 Ft
27. KISS LAJOS
SZÓFEJTÉS, SZÓTÁRÍRÁS ÉS NYELVTUDOMÁNY-TÖRTÉNET
391 oldal, 2940 Ft

28. IGÉK, FŐNEVEK, MELLÉKNEVEK
Előtanulmányok a mentális szótár szerkezetéről
Szerkesztette: Kiefer Ferenc
136 oldal, 1680 Ft

29. HEGEDŰS RITA
MAGYAR NYELVTAN
Formák, funkciók, összefüggések, 332 oldal, 2730 Ft

30. GÉRÓ GYÖRGYI
ÚJ NYELVI NAGYHATALOM SZÜLETŐBEN
Spanyol nyelvészeti és szociolingvisztikai írások, 95 oldal, 1680 Ft

31. STÍLUS ÉS JELENTÉS
Tanulmányok Krúdy stílusáról
Szerkesztette: Jenei Teréz – Pethő József
113 oldal, 1680 Ft

32. NYELVVESZTÉS, NYELVJÁRÁSVESZTÉS, NYELVCSERE
Szerkesztette: P. Lakatos Ilona – T. Károlyi Margit
300 oldal, 2380 Ft

33. „...MÉG ONNÉT IS ELJUTNI TÚLRA...”
Nyelvészeti és irodalmi tanulmányok Horváth Katalin tiszteletére
Szerkesztette: Ladányi Mária – Dér Csilla – Hattyár Helga
504 oldal, 3570 Ft

34. VARIABILITÁS ÉS NYELVHASZNÁLAT
Szerkesztette: Geccsó Tamás
293 oldal, 2380 Ft

35. A LEXIKOGRÁFIA MAGYARORSZÁGON
Szerkesztette: Fóris Ágota – Pálfy Miklós
194 oldal, 2100 Ft

36. SZILI KATALIN
TETTÉ VÁLT SZAVAK
A beszédaktusok elmélete és gyakorlata, 192 oldal, 1890 Ft

37. CSERESNYÉSI LÁSZLÓ
NYELVEK ÉS STRATÉGIÁK AVAGY A NYELV ANTROPOLÓGIÁJA
387 oldal, 2940 Ft

38. BENCÉDY JÓZSEF
JÓT S JÓL!
Válogatott nyelvemlék-írások és műelemzések, 180 oldal, 1890 Ft

39. SZATHMÁRI ISTVÁN
A MAGYAR STILISZTIKA A KEZDETEKTŐL A XX. SZÁZAD VÉGÉIG
204 oldal, 2100 Ft

40. HUSZÁR ÁGNES
A GONDOLATTÓL A SZÓIG
A beszéd folyamata a nyelvbötlések tükrében, 155 oldal, 1680 Ft

41. T. LITOVKINA ANNA – WOLFGANG MIEDER
„A KÖZMONDÁST NEM HIÁBA MONDJÁK”
Vizsgálatok a proverbiumok természetéről és használatáról,
205 oldal, 2100 Ft

42. VÁRNAI JUDIT SZILVIA:
BÁRHOGY NEVEZZÜK...
A tulajdonnév a nyelvben és a természetben, 98 oldal, 1680 Ft

43. KIEFER FERENC
LEHETŐSÉG ÉS SZÜKSÉGSZERŰSÉG
Tanulmányok a nyelvi modalitás köréből, 145 oldal, 1680 Ft

44. VARGA LÁSZLÓ
METRIKUS FONOLÓGIA ÉS A RITMIKAI HANGSÚLYVÁLTOZÁS
135 oldal, 1890 Ft

45. MINYA KÁROLY
RENDSZERVÁLTÁS – NORMAVÁLTÁS
A magyar nyelvművelés története, elvei és vitái 1989-től napjainkig,
146 oldal, 1680 Ft

46. SZIRMAI MONIKA
BEVEZETÉS A KORPUSZNYELVÉSZETBE
A korpusznyelvészet alkalmazása az anyanyelv
és az idegen nyelv tanulásában és tanításában,
190 oldal, 2100 Ft

47. SIMONCSICS PÉTER
PARADIGMAVÁLTÁS LÉGÜRES TÉRBEN
Karácsony Sándor, Lotz János és Laziczius Gyula kísérletei
a magyar grammatika megújítására a XX. század 30-as éveiben,
120 oldal, 1680 Ft

48. KÁLMÁN LÁSZLÓ – TRÓN VIKTOR
BEVEZETÉS A NYELVTUDOMÁNYBA
158 oldal, 1990 Ft

49. PÉTER MIHÁLY
NYELV, STÍLUS, KÖLTŐI BESZÉD
Válogatott tanulmányok,
213 oldal, 2100 Ft

51. H. VARGA MÁRTA
A MAGYAR FOSZTÓ- ÉS TAGADÓKÉPZŐ
181 oldal, 2100 Ft

52. ALBERTI GÁBOR
MATEMATIKA A TERMÉSZETES NYELVEK LEÍRÁSÁBAN
308 oldal, 2800 Ft

53. PAPP FERENC OLVASÓKÖNYV
Papp Ferenc válogatott nyelvészeti tanulmányai
Szerkesztette: Klaudy Kinga
334 oldal, 2800 Ft

54. A CSALÁDI NYAGGATÁSTÓL
A MUNKAHELYI NYELVHASZNÁLATIG
Szociolingvisztikai olvmányok magyar nyelven
Szerkesztette: Huszár Ágnes
162 oldal, 1860 Ft

55. A STILISZTIKAI ALAKZATOK RENDSZEREZÉSE
Szerkesztette: Szathmári István
205 oldal, 2100 Ft

56. SZATHMÁRI ISTVÁN
A MAGYAR NYELVTUDOMÁNY TÖRTÉNETÉBŐL
204 oldal, 2100 Ft

57. ÓRSI TIBOR
FRENCH LINGUISTIC INFLUENCE IN THE COTTON VERSION
OF MANDEVILLE'S TRAVELS
197 oldal, 2100 Ft

58. NYELVI KOMPETENCIA – KOMMUNIKATÍV KOMPETENCIA
Szerkesztette: Gecső Tamás
421 oldal, 2940 Ft

59. MAGYAR NYELVMESTER
A magyar mint idegen nyelv – hungarológiai alapismeretek
Szerkesztette: Hegedűs Rita – Nádor Orsolya
190 oldal, 2100 Ft

60. KB 120. A TITKOS KÖTET
Nyelvészeti tanulmányok Bánréti Zoltán
és Komlósy András tiszteletére
Szerkesztette: Kálmán László
440 oldal, 2490 Ft

61. L'UN ET LE MULTIPLE
Szerkesztette: Zsuzsa Simonffy
152 oldal, 2100 Ft

62. ADAMIK BÉLA
NYELVPOLITIKA A RÓMAI BIRODALOMBAN
170 oldal, 1890 Ft

63. SZÖVEG ÉS TÍPUS
Szövegtipológiai tanulmányok
Szerkesztette: Tolcsvai Nagy Gábor
257 oldal, 2100 Ft

64. SZŰCS TIBOR
A MAGYAR VERS KETTŐS NYELVI TÜKÖRBEN
225 oldal, 2100 Ft

65. KEMÉNY GÁBOR
NYELVI MOZAIK
Válogatás négy évtized nyelvművelő írásaiból, 414 oldal, 2940 Ft

66. SZÉKELY GÁBOR
EGY SAJÁTOS NYELVI JELENSÉG, A FOKOZÁS
141 oldal, 2100 Ft

67. HOFFMANN ISTVÁN
HELYNEVEK NYELVI ELEMZÉSE
180 oldal, 2100 Ft

68. KLAUDY KINGA
NYELV ÉS FORDÍTÁS
Válogatott fordítástudományi tanulmányok, 278 oldal, 2100 Ft

69. FORGÁCS TAMÁS
BEVEZETÉS A FRAZEOLÓGIÁBA
A szólás- és közmondáskutatás alapjai, 290 oldal, 2100 Ft

70. BENKES ZSUZSA – PETŐFI S. JÁNOS
A VÍZJEL NEM TŰNIK EL OLYAN KÖNNYEN
Versek megformáltságának megközelítése kreatív gyakorlatokkal,
206 oldal, 2100 Ft

71. MŰHELYTANULMÁNYOK A NYELVMŰVELÉSÉRŐL
Szerkesztette: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó
297 oldal, 2100 Ft

72. OLASZY GÁBOR
MÁSSALHANGZÓ-KAPCSOLÓDÁSOK A MAGYAR BESZÉDBEN
265 oldal, 2400 Ft

73. KICSI SÁNDOR ANDRÁS
SZÓSZEMANTIKA
124 oldal, 1680 Ft

74. NYELVELMÉLET – NYELVHASZNÁLAT
Szerkesztette: Gecső Tamás – Sárdi Csilla
390 oldal, 2940 Ft

75. BÁNRÉTI ZOLTÁN
A MELLÉRENDELÉS ÉS AZ ELLIPSZIS NYELVTANA A MAGYARBAN
201 oldal, 1100 Ft

76. LADÁNYI MÁRIA
PRODUKTIVITÁS ÉS ANALÓGIA A SZÓKÉPZÉSBEN:
ELVEK ÉS ESETEK
300 oldal, 2100 Ft

77. FRENYÓ ZOLTÁN
FILOZÓFIAI KULTÚRA
Válogatott írások, 455 oldal, 2100 Ft

78. VÁSZOLYI ERIK – LÁZÁR KATALIN
„SUDÁR FENYŐ NŐTT AZ ERDŐN”
Énekek Komiföldről, 393 oldal, 2940 Ft

79. EZERARCÚ HUMOR
Szerkesztette: Daczi Margit – T. Litovkina Anna – Barta Péter
318 oldal, 2940 Ft

80. SZÖVEG, SZÖVEGTÍPUS, NYELVTAN
Szerkesztette: Tátrai Szilárd – Tolcsvai Nagy Gábor
290 oldal, 2100 Ft

81. MARINA CVETAJEVA
A MŰVÉSZET A LELKIISMERET FÉNYÉNÉL
Esszék, 210 oldal, 2100 Ft

82. ÁGOSTON MIHÁLY
KÉZIKÖNYV A MAGYAR MÉDIAMONDATRÓL
Anyanyelvi kommunikációnk hitele, 388 oldal, 2940 Ft

83. JEL ÉS JELENTÉS
Szerkesztette: Geecső Tamás – Sárdi Csilla
400 oldal, 2940 Ft
84. PAPERS FROM THE MÓKUS CONFERENCE
Szerkesztette: László Kálmán
136 oldal, 1680 Ft
85. ISMERETLEN ISMERŐS – ISMERŐS ISMERETLEN
Az alkalmazott nyelvészet dimenziói
Szerkesztette: Geecső Tamás – Kiss Zoltán
150 oldal, 1980 Ft
86. BAŃCZEROWSKI JANUSZ
A VILÁG NYELVI KÉPE
A világkép mint a valóság metaképe a nyelvben
és a nyelvhasználatban,
356 oldal, 2940 Ft
87. LENGYEL ZSOLT
MAGYAR ASSZOCIÁCIÓS NORMÁK ENCIKLOPÉDIÁJA I.
528 oldal, 2990 Ft
88. DISKURZUS A GRAMMATIKÁBAN
– GRAMMATIKA A DISKURZUSBAN
Szerkesztette: Keszler Borbála – Tátrai Szilárd
364 oldal, 2940 Ft
89. TANULMÁNYOK A KÖZÉPMAGYAR KOR
MONDATTANA KÖRÉBŐL
Szerkesztette: Haader Lea – Horváth László
184 oldal, 1990 Ft
90. MAZURKA KÁROLY
SZUHOGYI PALÓC TÁJSZÓTÁR
184 oldal, 1990 Ft
91. QUO VADIS PHILOLOGIA TEMPORUM NOSTRORUM?
Korunk civilizációjának nyelvi képe
Szerkesztette: Bárdosi Vilmos
312 oldal, 2990 Ft
92. TANULMÁNYOK A MENTÁLIS LEXIKONRÓL
Nyelvvelsajátítás – beszédprodukción – beszédpercepción
Szerkesztette: Lengyel Zsolt – Navracsics Judit
456 oldal, 2990 Ft

93. ILDIKÓ FATA
DAS ZWEISPRACHIGE TRANSLATIONSWÖRTERBUCH
FÜR FACHSPRACHEN IN DER WISSENSCHAFTLICHEN
THEORIE UND PRAXIS

A kétnyelvű fordítói szakszótár a tudományos elméletben
és gyakorlatban, 198 oldal, 1990 Ft

94. ANGLISZTIKA ÉS AMERIKANISZTIKA

Magyar kutatások az ezredfordulón

Szerkesztette: Frank Tibor – Károly Krisztina
440 oldal, 2990 Ft

95. ĐURO BLAZEKA – NYOMÁRKAY ISTVÁN – RÁCZ ERIKA

MURA MENTI HORVÁT TÁJSZÓTÁR

400 oldal, 2940 Ft

96. TÓTFALUSI ISTVÁN

KLASSZIKUS SZÓCSALÁDFÁK

Nyelvünk görög és latin eredetű szavai, 240 oldal, 2990 Ft

97. ORSÓS ANNA – KÁLMÁN LÁSZLÓ

BEÁS NYELVTAN

126 oldal, 1990 Ft

98. HUSZÁR ÁGNES

BEVEZETÉS A GENDERNYELVÉSZETBE

Miben különbözik és miben egyezik a férfiak és a nők nyelvhasználata
és kommunikációja?, 124 oldal, 1990 Ft

EGYÉB KIADVÁNYAINK

FODOR ISTVÁN

A VILÁG NYELVEI ÉS NYELVCSALÁDJAI

316 oldal, 2380 Ft

BURGET LAJOS

RETRÓ SZÓTÁR

Korfestő szavak a második világháborútól a rendszerváltásig,
352 oldal, 2490 Ft

PESTI MIZSÉR GÁBOR

ÚJ TESTAMENTUM MAGYAR NYELVEN

392 oldal, 3990 Ft

A TINTA Könyvkiadó kiadványai
megrendelhetők az alábbi címen:

TINTA Könyvkiadó
1116 Budapest, Kondorosi út 17.
Tel.: 371 05 01; Fax: 371 05 02
E-mail: info@tintakiado.hu
www.tintakiado.hu

A nyomdai munkálatokat
a GyomaPress Kft. végezte
Felelős vezető:
Varga Mihály